

БІЛІМ КІЛТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ

№ 10 (160), 2021
Қазан
Октябрь

2011 жылдан бастап ай сайын шығады — С 2011 года выходит ежемесячно

Журнал 2006 жылдың қаңтар-ақпан айынан бастап қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издается с января-февраля 2006 года на казахском и русском языках

**(Республикалық ғылыми-әдістемелік педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический педагогический журнал)**

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Г. Бүркітбайқызы

Бастауыш сынып оқушыларының жазбаша тілін бейнелік көркем суреттер арқылы дамыту3

М. Матанова

Білім беру үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдаланудың маңыздылығы.....8

А. Жұмахметова

Жобалау әдістерінің оқушылардың білім сапасын дамытуға әсері..... 10

Г. Бейсенова

Мәжһүр-Жүсіп шығармаларындағы адамгершілік тәрбиесі 14

Ә. Боранқұлова

Өмірі өнегемен өрнектелген..... 18

Р. Нигматуллин

Модульное обучение для технических специальностей в условиях дистанционного обучения 23

Ж. Сейтмолдина

Современные требования к профессиональной компетенции учителя русского языка и литературы..... 26

И. Молдаханов

Баскетбол – студенттердің дене қуатын дамыту құралы..... 30

Е. Кап

Біз қалай тамақтанамыз?..... 32

Ә. Утешева

Упражнения и игры для сенсорномоторного развития учеников 36

КазНПУ им. Абая – партнер конкурса инноваций в образовании (КИВО)..... 39

Абай атындағы ҚазҰПУ Білім берудегі инновациялар байқауының серіктесі (КИВО) 40

Two teams of innovators from Kazakhstan will go to the final of the KIVO competition!

Or KazNPU named after Abay is a partner of the competition of Innovations in Education (KIVO)..... 42

Г. Сүлейменова

Жеті модуль аясында ой толғау 44

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС

Редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

БІЛІМ КІЛТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ журналы

20.05.2010 ж. ҚР Байланыс және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, №10965-Ж куәлігі берілді.

Басуға қол қойылды
07.10.2021 ж.
Офсеттік басылым.
Тапсырысы: 322.
Басылым индексі: 75488

Редакцияның мекен-жайы:
050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел: 8 777 194 94 58,
8 777 303 37 67.
Эл. пошта:

pedagog-ltd@mail.ru

Журнал «Rado Print»
баспаханасында басылды.
Алматы қ., Мыңбаев көш., 46,
кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат Раймқұлова

Редакциялық алқа: Редакционная коллегия:

Н. Омашев — ҚР Жоғары мектеп ғылым академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

С. Аманжолов — педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі, А.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің педагогика факультетінің деканы.

Ә. Дүйсебек — Ы. Алтынсарин атындағы Қазақ Білім академиясының вице-президенті.

А. Миразова — ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек ері.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word файлы ретінде сақтаңыз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс арқылы, бағалы хат арқылы редакция мекен-жайына жіберулеріңізге болады.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны на компьютере и сохранены в формате программы Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте электронной почтой (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.

Учредитель:

ООО «Педагог LTD»

Главный редактор: Г. КУСТАНОВА
Журнал перерегистрирован в Министерстве
связи и информации РК. Свидетельство
№10965-Ж от 20.05.2010 г. Астана.

Подписано в печать 07.10.2020 г.

Печать офсетная.

Заказ 322.

Подписной индекс: 75488

Адрес редакции:

050036, г. Алматы,

Мкр. Мамыр-2, 13-7.

Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;

сот.т.: 8 777 1949458,

8 777 3033767

Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

Журнал напечатан в типографии

«Rado Print».

Адрес: г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Бастауыш сынып оқушыларының жазбаша тілін бейнелік көркем суреттер арқылы дамыту

Гүлбарша БҮРКІТБАЙҚЫЗЫ,
№54 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі,
«Ыбырай Алтынсарин» төсбелгісі иегері.
Нұр-Сұлтан қаласы.

Бүгінгі таңда білім саласының алдында дайын білімді, дағдыларды меңгеретін, қайталайтын ғана емес, шығармашылық бағытта жұмыс істейтін тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр.

Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті — жеке адамның шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке басының дамуы үшін жағдай жасау, интеллектін байыту», - деп атап көрсетеді.

Сондықтан жалпы білім беретін мектеп қабырғасындағы әрбір пән оқушыны дара тұлға ретінде жетілдіруге, оның шығармашылық қабілеттерін дамытуға алғы шарт жасауы қажет деген қағида берік орнықты.

Шығармашылық қабілеттің дамуы әр қилы шығармашылық әрекет ба-рысында жүзеге асады. Оқушының

шығармашылық әрекеті — оның мұғаліммен бірлесе отырып, білім үрдісіндегі материалдық және рухани мәдени объектілерін жаңаша сапалық тұрғыдан тануға, жасауға, өзгертуге бағытталған әрекетінің өнімді түрі. Қазақ тілі, әдебиеттік оқу сабағында оқушыларды шығармашылық жұмыстарға жетелеуде жазба жұмыстарының маңызы зор. Жазба жұмыстары — оқушының іс-әрекетіне негізделген ой еңбегі, шығармашылық ізденісінің жемісі, білімінің көрінісі.

Шығармашылық қабілетті дамыту мәселесі қай кезде де ойшылдар мен ғалымдардың назарындағы нысан болып келеді. Психологтар шығармашылық қабілетті дамытуды — тұлғаны дамытудың ең басты тетіктерінің бірі ретінде қарастырады, өйткені шығармашылық іс-әрекеттің нәтижесі оның қайталанбайтындығымен, бірегейлігімен ерекшеленеді.

Қазіргі кезде жеке тұлға өзінің және қоғамның мүддесіне өзін-өзі белсен-

діруге дайын, бәсекеге қабілетті, білімді, жан-жақты болу үшін алдымен оның тілін дамыту керек. Адам мәдениетіндегі өте күрделі көрсеткіштердің бірі – оның тілі болып табылады.

Тіл дамыту жұмысы – күрделі де шығармашылық процесс. Тілін дамыту ең бірінші кезекте баланың өмірден туатын қажеттілікті, өз сұранысын айтуға талпынуынан туады. Тіл байлығының мол болуы бір жағынан балада жаңа құбылыс, көрініс, ұғымдар мен түсініктердің көбеюіне, ал екінші жағынан, тілді жан-жақты меңгеруіне байланысты. Тілдің жақсы дамуының құралы тілдік қор болып табылады. Тіл дамытудың негізгі көрсеткіштері:

1. Өз ойын жүйелі түрде еркін жеткізе білу;
2. Қазақ әдеби тіл нормасына сай сөйлей білу;
3. Байланыстырып бейнелі сөйлей білу;
4. Мазмұндылығы, анықтығы, мәнерлілігі;
5. Грамматикалық, орфографиялық қатесіздігі.

Оқушылардың тілдік, сөздік қорларын дамытып, олардың белсенді қызығушылығын арттыра түсу үшін, сабақта және сабақтан тыс уақытта әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. Олар мынадай:

1. Тақырыпты мазмұнына қарай жинақтау;
2. Логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешу (сөзжұмбақ, анаграмма, құрастырмалы ойындар, т.б.);

3. Берілген тапсырманы түрлендіру (мәтін мазмұнын өңдеу, шағын әңгіме құру, шығарма жазу, т.б.);

Қиялдау арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп оқыту;

4. Ұнатқан кейіпкеріне мінездеме беру;

5. Мәтін, ертегі, әңгімені өз бетінше аяқтау;

6. Балаларға арналған журналдарды сабақта пайдалану;

7. Әрбір оқылып отырған шығарманың авторы туралы мағлұмат жинау;

8. Мұражайға бару;

9. Әр түрлі кездесулер өткізу.

Осындай жұмыстарды үнемі жүргізу оқушыларды шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашып, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді. Әрине, жұмыс нәтижелі болу үшін бұл әдістерді тұрақты түрде және жиі қолданып отыру қажет.

«Тілі дамымаған адамның ойы да дамымайды» деген халқымыз. Оқушыны сөзді көп біліп, көп үйреніп, көп білуге үйрету қажет. Демек, мәдени, шебер ауызекі сөйлеу үлгісін жазу жазба тілдің негізін салады. Пайдалы, өнегелі кітаптарды оқуға бағыт беру қажет. Сөз байлығының аздығы, оқушылардың өз ойын ауызша, әрі жазбаша, дәл, жүйелі, ықшамды етіп жеткізуіне қиындық келтіреді. Сондықтан сабақта өздік жұмысын дұрыс ұйымдастырудың мәні зор. Бірінішден, ол оқушының сөз байлығын молайтып, кеңітсе, екіншіден, үйренген сөздерін

қатесіз, сауатты жазуға бейімдейді, үшіншіден, сөзді үйрену арқылы бала тіл нормасымен сөйлеп үйренеді.

Тіл дамыту жұмысында күнделік жаздырудың да үлкен маңызы бар. Оқушыға пікір жаздыру үшін оқыған кітабының авторы, аты, кейіпкерлері, оқиға не туралы, қай кезде болған, кітаптың тілі, ондағы мақал-мәтелдерді жинастыру, қолданудағы ерекшелік, кітапқа оқушының көзқарасы, т.б. мәселелер қамтылады. Пікір жазу арқылы оқушының ой-өрісін дамытады, тілі жаттығады, сөздік қорлары молайады. Мұндай жұмыс түрлері мазмұндама, шығарма жазуға дайындайды.

Сонымен, оқушыға ауызша және жазбаша жұмыстар жүргізе отырып тіл дамыту арқылы ойын да дамытамыз. Жүйелі ойлауын қалыптастырамыз.

Жазба жұмыстарының бір түрі — мазмұндама жұмысы. Балалардың мектепке келіп түскен кездегі психикалық және дене даму ерекшеліктері жөнінде оқулықтарда берілген мағлұматтарға сүйене отырып, мазмұндама екінші сыныптан бастап жүргізуге мүмкіндік бар екендігі анықталды.

Мазмұндама жұмыстары балалардың психикалық процестерін (түйсік, қабылдау, зейін, ес, ойлау, қиял, сезім, ерік) күшейтеді, әсіресе, ой қызметінің белсенділігін арттырып, мидың үлкен жарты шарлар қабығында өтіп жататын анализдеу, синтездеу әрекетін тудырады.

Мазмұндамаға дайындалу барысында, әсіресе бірінші, екінші сынып оқушыларының психикасында 1-сиг-

нал системасының қызметі мен эмоция басым болғандықтан, балалардың өмірде көрген-білгендеріне, заттың тікелей өзін көрсетіп, сол жөнінде қабылдауларына, уақиғаны бақылау қабілеттеріне сүйену керек.

Мазмұндама жаздыру арқылы оқушылардың тілдік материалды орынды қолдана білуге, жазбаша сөйлеудің ерекшелігін, мәтіннің синтаксистік құрылысын меңгертуге, ең басты қайта жасау қиялын дамытуға игі ықпал етеді. Осындай білім дағдыларын қалыптастыруда методистер Бегман Ысқақ және Эльмира Оразбаева мазмұндаманың мынандай түрлерін ұсынады:

1. Дайын мәтін бойынша мазмұндама;
2. Сурет бойынша мазмұндама;
3. Аяқталмаған мәтін бойынша мазмұндама.

Дайын мәтін бойынша мазмұндама. Дайын мәтін бойынша мазмұндаманың өзін бірнеше түрге бөлуге болады:

- Мәтінге жуық немесе толық мазмұндау;
- Мәтіннің мазмұнын сақтай отырып, бірақ баяндалу формасын өзгертіп баяндау;
- Қысқарта баяндау;
- Толықтырып мазмұндау.

Сурет бойынша мазмұндама жаздыру. Жұмыстың бұл түрін жүргізуде дайын әңгіме бойынша жүргізілетін мазмұндамаға ұқсас жүргізіледі. Олай дейтініміз, мұнда да әңгіме мәтінін мұғалім алдын-ала әзірлейді. Бұл жұмыстардың бір-бірінен айырмашылығы сөз болып отырған мазмұнда-

мада даяр мәтінге қосымша сол оқиға желісін ашатын сурет болады. Жұмыс барысында қылқалам туындысын пайдалана отырып, мазмұндама жазу оқушылардың сурет мазмұнын түсінуге, шығармада бейнеленген зат не құбылыстарды бейнелі де көркем сөзбен өрнектеуді үйретеді. Баланың эстетикалық талғамын байытып, шығармашылық қиялына қанат бітіреді.

Суретті пайдалана отырып жазылатын мазмұндаманың мынандай түрлері бар:

а) белгілі оқиғаға арналған бір сурет бойынша мазмұндама;

б) бір оқиға мазмұнын ашатын сюжетті суреттер арқылы жаздырылатын мазмұндама.

Сурет және сюжетті суреттер бойынша жаздырылатын мазмұндамаларды түрлендіріп өтуге мүмкіндік мол. Атап айтқанда, сюжетті сурет бойынша өткізілетін мазмұндама мәтініндегі қайырымдар мен сөйлемдердің орындарын ауыстырып беріп, оны суреттің сюжетіне байланысты түзеттіріп немесе орны ауыстырылған суреттерді мәтін мазмұны бойынша жүйеге түсіріп, түрлері оқушының ойлауы мен қиялын дамытып, шығармашылық қабілетін арттырады.

Аяқталмаған мәтін бойынша мазмұндама жаздырудағы мақсат — оқушыларды өз бетінше сюжет ойлап, әңгімені әрі қарай жалғастыра отырып, сәтті шешім тауып аяқтауға дағдыландыру.

Бұл шығармашылық жұмыс түрінде мазмұндама мен шығарманың эле-

менттері кездеседі. Бұрын ылғи дайын мәтінмен жұмыс істеп қалыптасқан оқушы алғаш рет өз ойынан әңгіме құрап, өзіндік ой қорытындысын жасайды. Мұғалімнің негізгі мақсаты — баланы ойлантуға ситуация туғызу. Сол арқылы оның өзіндік «менінің» қабілетіне қанат бітіру, қайнар бұлағын ашу. Бала бойындағы «туа біткен тілдік қабілетін» ояту. Мұғалім бұл жұмысты «жеңілден ауырға қарай жүргізу» принципі негізінде істейді.

Алғаш рет оқушыларға ұсынылатын аяқталмаған әңгіменің оқиға желісі, сюжеті суреттер арқылы бағыт-бағдар беру негізінде жүргізіледі. Демек, оқушылар аяқталмаған мәтінді сюжетті суреттерге және ұжым болып құрылған жоспар негізінде жазып шығады.

Шығарма жаздыру арқылы тіл дамыту. Шығарма жазба жұмыстарының ішіндегі ең күрделісі. Шығармаға дайындық тіл дамыту жұмыстарында жүргізіледі. Шығарма жаздырудың ең басты мақсаттары мыналар:

1. Бала білімін бақылау, білім деңгейін тексеру;

2. Жазбаша көркем тілін дамыту, теориялық білімдерін тәжірибелік жұмыстарда пайдалана білу;

3. Ойлау еңбегіне өз беттерімен іздендіру, өз пікірлерін салыстыру, қорытынды жасай білуге дағдыландыру;

4. Оқушылардың қабілеті, дарынына әсер ету, шығармашылық жұмыстарға баулу.

«Шығарма» деген сөздің негізінде «шығару» деген ұғым жатады. Яғни, ойдан шығару, ойлап шығару.

Бұдан шығатын қорытынды: шығармаға қойылатын талап — аса күрделі, әрі маңызды болады. Шығарма жаздырудың ерекшелігі сол, бұл — жеке орындалатын жұмыс түрі. Яғни, әр оқушы ойын өзінше жеткізеді. Сондықтан, шығарма жаздыру арқылы әр оқушының тілін, пікірін біліп, оны әрі қарай дамытуға болады.

Шығарма жазуға қойылатын негізгі талаптар:

1. Тақырыпты толық аша білу;
2. Артық баяндау, қажетсіз дәлелдемелер мен көпсөзділікке жол бермеу;
3. Шығармада сөз болған жайды оқушының басқаларға түсінікті болатындай орамды тілмен, аз сөзге көп мағына сыйғыза баяндауы;
4. Шығарманың бөлімдерінің негізгі ой арқылы шебер байланысуы;
5. Шығармада жазушының өмірбаянына, жазылу тарихына, тарихи оқиғаларға, кейіпкерлерге қатысты қателіктер жіберілмеуі керек;
6. Оқушының шығармада сын мақалалардан, әдебиеттану еңбектерінен шағын үзінділерді қисынымен қолдануы, оның терең білімін танытады;
7. Барлық айтылған ойды жинақтап, тұжырымдап, тиісті қорытынды жасай білу.

Оқушы тапсырманы өзі орындауы керек. Оқушының ойланып, нақты нәтижеге жетуін қадағалау — мұғалімнің басты міндеті. Жазба жұмысынан оқушының ой өрісі, білімі, сауаты көрініп отырады. Ауызша жауапта

оқушы білімін толық көрсете алмауы мүмкін, ал жазба жұмыстың ішіндегі ең бір толыққанды, оқушы білімінің нәтижесін толық тексеруге мүмкіндік беретіні — шығарма жұмысы.

Сонымен тіл дамытуға арналған шығармашылық жұмыстың бұл түрі оқушылар танымын белсенді етуде, қызығушылығын арттыруда, әсіресе әдеби тілін дамытуда, сауаттылыққа баулуда өте тиімді болып келеді.

Қазіргі мектептің оқу-тәрбие ісіндегі басты проблема — тіл мен сөйлеу процесін жіктей оқыту, оқушының дұрыс сөйлей білуіне, жазуына көңіл бөлу. Мұғалім оқушының ойын логикалық жағынан дұрыс, анық, қазақтың әдеби тілінің нормасына сай, грамматикалық, лексикалық, орфографиялық нормасына лайықты, дұрыс айта білуге үйретумен қатар сауатты жаза білуге жаттықтырады.

Оқушының жазбаша және ауызша ойын дұрыс бере, айта білуіне үлгі беретін — мұғалім. Сондықтан мұғалім тілдің тарихын, грамматикасын, стилистикасын, орфографиясын, лексикасын, пунктуациясын жақсы біліп, меңгеруі қажет.

Қандай пән болмасын, тіл байлығын қажет етеді. Ең бастысы, тіл ұстарту жұмысы арқылы мұғалім оқушының сабаққа деген ынтасын көтеріп, пәнге деген қызығушылығын оята алады. Әрбір оқушының тіл байлығын арттырып, мәнерлеп, мәдениетті сөйлеуге, жазбаша байланыстырып сауатты жазуға үйретеді.

Білім беру үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдаланудың маңыздылығы

М.К. МАТАНОВА,
«Павлодар
технологиялық
колледжі» ШЖҚ
КМК арнайы пәндер
оқытушысы.
Павлодар қаласы.

Аннотация: *Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың тапсыруымен кәсіптік және техникалық білім берудің жүйесі жаңғыртылып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда.*

Түйінді сөздер: *Циклдік әдістемелік комиссиясының ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу, оқудың нәтижелігін арттыру бойынша, бақылау материалдарын қарастыру, инновациялық технологияларды практикалық түрде енгізу, оқу-әдістемелік жинақтарды дайындау, оқытушылардың өзіндік білім алуы, сыныптан тыс шараларды ұйымдастыру, т.б. бойынша жоспарлы бағытталған жұмыс жүргізіледі.*

Болашақта жоғары технологиялық және білікті өнеркәсіп мамандарының шоғырын қалыптастыруымыз қажет» дегендей, қазіргі кезде Республикамызда Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың тапсыруымен кәсіптік және техникалық білім берудің жүйесі жаңғыртылып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Білім беру жүйесіне енгізілген түбегейлі өзгерістер білім берудің

мазмұнын жаңартып, жаңа көзқарас туғызады. Қазіргі ғылыми-техникалық үрдістің үздіксіз, қарқынды дамуына байланысты білім беру жүйесінің алдына жаңа талаптар қойылып отыр. Осыған орай, ең бірінші, әлемдегі алдыңғы қатарлы өркениетті, бәсекеге қабілетті елдермен терезе теңестірудегі тұлға – жас ұрпаққа сапалы білім мен тағылымды тәрбие беру. Кәсіби мамандарды дайындауда Қазақстан Республикасының жалпыға бірдей міндетті мемлекеттік стандартын жүзеге асырудың негізгі міндеті – ғылым мен білімді тәжірибемен ұштастыру. Тәжірибе барысында болашақ маман өзінің кәсіби мамандығы бойынша алғашқы тәжірибесін жинақтай бастайды. Қазіргі таңда кәсіптік салада жан-жақты білімді, білікті, іскер, бәсекеге қабілетті маман даярлауда әрбір білім алушыны жан-жақты ізденуге, өздігінен тың жаңалықтар ашуға, қай салада болмасын, ғылыми жұмысқа деген бейімділігін қалыптастыру көзделуде. «Бұл заман білекке сенетін емес, білімге сенетін заман», - деп Елбасымыз атап көрсеткендей, бүгінгі күні егеменді еліміздің дамыған отыз елдің қатарынан көріну үшін жастарымыз білімді және бәсекеге қабілетті болуы керек.

Павлодар технологиялық колледжі – республикамыздағы алдыңғы қатардағы оқу орындарының бірі. Ол өзінің бай тарихы мен көптеген дәстүрлері-

мен танымал. Оның негізін 1930 жылдары құрылған сүт және зооветеринарлық техникумдар салды.

Колледж өз алдына келесі міндеттерді қояды: мамандықтар бойынша типтік оқу бағдарламасына, заманауи нарық талаптарына, маманның бәсекеге қабілетті жеке тұлға болуына сәйкес кәсіби дайындықты қамтамасыз ету үшін жағдайлар жасау қажет; технологияны енгізу негізінде оқу сабақтарының сапасын арттыру, оқу үрдісіне оқу-әдістемелік, дидактикалық материалды және оқытудың ақпараттық технологияларының бағдарламалық қамтамасыз етілуін енгізу; педагогтар мен білім алушыларға интеллектуалды және шығармашылық қабілеттерін іске асыру үшін қажетті қызметті қамтамасыз ету, үздіксіз білім алу қажеттілігін, азаматтық позициясын, денсаулық мәдениетін, әлеуметтік бейімделу қажеттілігін қалыптастыру; практикалық білім алу сапасын заманауи зертханалар және кабинеттер құру негізінде арттыру, білім алушыларды практика базасына қатыстыру, кейін өндірісте жұмыспен қамтамасыз ету; колледжде білім алушылардың жеке даму үшін өзіндік басқару органдары, жастар орталығы, клубтар құру арқылы жағдайлар жасау.

Павлодар технологиялық колледжі — облысымызда кәсіптік-техникалық білім беруде көш бастап келе жатқан, білімді де білікті ұстаздар қызмет атқаратын, кәсіби маман даярлауда тәжірибесі мол, іргелі оқу орындарының бірі. Мұндағы басым бағыттың бірі еңбек нарығына қажетті маман даярлау болып табылады.

Білім беру үрдісінде инновациялық технологияларды тиімді қолдану білім алушыларды болашақта бәсекеге қабілетті маман болуға дайындайды. Оқытушылар инновациялық технологияларды тиімді пайдалану арқылы өз ойларын жеткізу және қалыптастыру, шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту, іскерлік қарым-қатынаста туындаған іскерлік мәселелерді шешуді үйретеді.

Колледжде 4 циклдік әдістемелік комиссия жұмыс істейді. Циклдік әдістемелік комиссиясының ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу, оқудың нәтижелігін арттыру бойынша, бақылау материалдарын қарастыру, инновациялық технологияларды практикалық түрде енгізу, оқу-әдістемелік жинақтарды дайындау, оқытушылардың өзіндік білім алуы, сыныптан тыс шараларды ұйымдастыру, т.б. бойынша жоспарлы бағытталған жұмыс жүргізіледі. Ортақ әдістемелік тақырыппен жұмыс істеу аясында келесі тақырыптар бойынша шығармашылық топтар жұмыс атқарады:

- «AutoPlay media studio» бағдарламасында электронды оқулықтар жасау;
- «Delphi» бағдарламасында электронды оқулықтар жасау;
- Оқу үрдісінде «Квест технологиясы» бағдарламасында электронды оқулықтар жасау.

Соңғы жылдары білім беру саласына ақпараттық технологияларды, электронды оқулықтарды енгізуге көп көңіл бөлуде. Осыған байланысты электронды оқулықтарды құру мәселесі аса

маңызды болып табылады. Толығымен құрастырылған электронды оқулық сабақ барысында, компьютер кластарында жеке жұмыстарды орындауда, практикалық жұмысты орындау кезінде көмекші құрал болып табылады. Колледж оқытушылары «AutoPlay media studio», «Delphi», «Adobe Captivate» ақпараттық бағдарламаларда электрондық оқулықтар құрастырып, өздерінің білім беру барысында тиімді қолдануда.

Электрондық оқулықпен оқытудың негізгі мақсаты: «Оқыту процесін үздіксіз және толық деңгейін бақылау, сонымен қатар ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту». Білім берудің кез келген саласында электрондық оқулықтарды пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана

қоймай, ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен жұмыс істеуге жағдай жасайды.

Павлодар технологиялық колледжі жеке тұлғаны әлеуметтік-экономикалық бағытында дамыту үшін, еңбек нарығының сұранысына сәйкес тұлғаның жеке қажеттілігін ескере отырып, үздіксіз білім беру жағдайында техникалық және кәсіптік мамандарды дайындау бағытында зор үлес қосуда. Біздің негізгі мақсатымыз теориялық білім мен іс-тәжірибені ұштастырып, болашақ кәсіби құзыретті маман дайындау болып келеді. Колледж түлектері бүгінгі таңда облыстың түкпір-түкпірінде өз мамандықтары бойынша абыройлы еңбек етуде.

Жобалау әдістерінің оқушылардың білім сапасын дамытуға әсері

Басты байлық — адам, ал адам байлығы — *білім*. XXI ғасыр — білекке емес — білімге, күшке емес — епке тоқтаған заман. Қазіргі қоғамда экономикалық, әлеуметтік, саяси және адамгершілік проблемаларды шешуде білім сапасының рөлінің зор екені ескеріліп келеді. Қазіргі білім беру жүйесінің өмір сүруі мен дамуының негізгі принципі — оның үздіксіздігінде. Ол үшін білім беру процесінде оқушының рөлін өзгерту керек. Педагогикалық процесті ұйымдастыру-

ға жаңаша қарап, сол жаңаны өмірге енгізу қажеттілігі туындап отыр. Оқу және білім беру қызметін ғылыми тұрғыда ұйымдастыру қазіргі таңда жаңа педагогикалық технологияларды енгізу арқылы жүзеге асырылып жатыр. Осы орайда оқушылардың шығармашылық, интеллектуалдық, логикалық, танымдық, коммуникативтік қабілеттерін дамытуда жобалау әдістерін тиімді қолданудың маңызы ерекше.

Жоба (лат. *Projectus* — алға тартыл-

ған) — бұл қандай да бір нысанның алдын ала жасалған түпкі ойы, прототипі, бейнесі, қандай да бір құрылым жасау үшін қажетті құжаттардың жиынтығы немесе алдын ала жасалған мәтін. Педагогикада 1920 жылдары Д. Килпатрик қалыптастырған жобалар әдісі танымал болатын. *Жобалау* — «proicere» деген латын сөзі. Бұл сөз «жоспарлау, дайындау» сияқты мағынаны немесе жоспардың жүзеге асырылуын білдіреді. «Жоба» ұғымы педагогика саласында ғана емес экономика, басқару, зерттеу салаларында да кеңінен қолданылатыны белгілі. Мысалы: құрылыс жобасы, зерттеу жобасы, оқыту жобасы т.б.

Жобалау әдісі — оқу үрдісін ерекше етіп тұратын кешенді оқыту тәсілдері жиынтығы. Бұл әдіс — оқушыларға әрекеттерін өз бетінше жоспарлауға, ұйымдастыруға және бақылауға мүмкіндік береді. Жобалау әдісі оқушылардың тақырып таңдауда, мәліметтердің дереккөздерін жинауда және презентация жасауда өз бетінше жұмыс істеуге жағдай жасайды. Бұл әдіс қарым-қатынастың жаңа түрін үлгілеуге арналған. Жобалау студенттің өз бетінше ойластырып, жүзеге асыруға арналған жұмысы. *Жобалау әдісі* — оқушы мен мұғалімнің бірігіп, белгілі бір мәселені шешуге және қорытынды жасауға негізделген оқу немесе басқа да әрекеттерін айтуға болады. *Жобалау әдісі* — оқушының бірнеше пәннен алған білімдерін қолдана білуіне негізделіп, көбі-

не топпен орындалатын, пәнаралық сипатта болады. Жобаны оқушылар өздері орындайды, мұғалім тек кеңес беріп, бағыттап отырады.

Бірінші кезең — зерттеу мәселесін анықтау, өзектілігі мен өңделгендігін сипаттау. Зерттеудің өзектілігі, карама-қайшылығы, мәселесі, нысаны, пәні мен тақырыбы көрсетіледі. Зерттеудің әдіснамалық аппаратын қалыптастыра алу.

Екінші кезең — әдіснаманы, бастапқы тұжырымдаманы, теориялық тірек ережені таңдау. Ғылыми ақпарат пен білімді талдау мен синтездей алу.

Үшінші кезең — зерттеу міндеттерін анықтау, болжам жасау. Сәйкес білім негізінде зерттеудің болжамдары мен міндеттерін қалыптастыра алу.

Төртінші кезең — әдістерді таңдау және зерттеудің тұрақты тәжірибесін жүргізу. Ғылыми зерттеу әдістерін, іріктеу критерийлерін білу және зерттеу әдістеріне таңдау жүргізе алу.

Бесінші кезең — түрлендіру тәжірибесін ұйымдастыру және жүргізу. Тәжірибені жоспарлау мен ұйымдастыру, жүргізе алу.

Алтыншы кезең — нәтижелерді талдау, түсіндіру және рәсімдеу.

Жетінші кезең — тәжірибелік ұсыныстар беру және болжам жасау. Аналитикалық шеберлік, синтетикалық шеберлік және т.б.

Сегізінші кезең — рефлексия. Зерттеудің мақсаты орындалды ма? Жоспарға сәйкес не орындалды, не орындалмады? Қандай қателіктер болды? Және т.б. Рефлексивті шеберлік.

Қазіргі таңда Қазақстан мектептері бірнеше технологиялармен жұмыс істеп келеді. Ал В.М. Монаховтың жобалап оқыту технологиясының тәжірибе алаңына айналып отыр. В.М. Монаховтың педагогикалық технологиясы орталығы 2003 жыдың қараша айынан Тольятти қаласында өз жұмысын бастаған. 2005 жылдың желтоқсан айынан Қазақстан аймақтарында да қолданыла бастады. В.М. Монахов технологиясы бойынша мектептердегі жұмыстар лекция, семинар, жеке және топтық кеңестер түрінде өткізіді.

Жобалап оқыту технологиясы педагогтың интеллектуалдық, кәсіби, моральдық, рухани, азаматтық және басқа да сапалық қасиеттерін қалыптастыра отырып, мұғалімнің жеке тұлғасына тікелей әсер етеді. Жобалап оқыту технологиясы оқушының жеке тұлғасына көзқарасты өзгертеді. Ол оқушыны оқу үдерісін ұстазбен бірге тең дәрежеде жүзеге асырушы ретінде қарастырады, оның жас және жеке ерекшеліктерін ескеріп отырады. Мұғалім мен оқушы қарым-қатынасы психологиясын қайта құру, қайта қарау жұмыстары жүргізіліп келеді. Бірінші кезекте оқушыға субъект ретінде қарау керек. Оқытудың мазмұны мен түрі толығымен түседі, яғни әдістемелік жүйе адамгершілік тұрғыдан байи түседі.

В.М. Монаховтың жобалап оқыту технологиясы жобалау кезінде де және оны жүзеге асыру кезеңінде де қолданылатын мынадай бес түрлі сапалардан тұрады:

- мақсат қою (кіші мақсаттар жүйесі);

- диагностика;
- оқушының өзіндік жұмысының мөлшері;
- жобаның логикалық құрылымы;
- түзету.

В.М. Монаховтың педагогикалық технологиясында оқу үдерісін жобалаудың басты үш объектісі анықталған:

- 1) технологиялық карта (ТК);
- 2) оқушы дамуының ақпараттық картасы (ОДАК) (ИКРУ);
- 3) сабақтың ақпараттық картасы (САК).

ТК мен ОДАК жобалау түрлері оқушыны дамытуға бағытталған оқу үдерісін жобалаудың жаңа қырларын ашып көрсетті.

Технологиялық карта — бұл оқу үдерісін тақырыбы бойынша жобалаудың «паспорты» болып табылады. ТК оқу үдерісінің бес бағытын қамтитын бес құрамнан тұрады. Барлық бес құрамы бір-бірімен тығыз байланысты:

- кіші мақсаттардың мазмұны диагностиканың мазмұнын анықтайды;
- диагностиканың мазмұнынан үй жұмысының мазмұны, көлемі және ауырлық деңгейі анықталады;
- үй жұмысы көлемінің жеткілікті не жеткіліксіз екені диагностика жүргізілген кезде анықталады;
- логикалық құрылым — бұл оқу үдерісінің мазмұн мен жүйе жағынан бірлігі;
- түзету — мұғалімнің диагностикадан өтпеген оқушымен тікелей жұмысының бағдарламасы.

Мақсат қою — бұл мұғалімнің өзі

анықтайтын кіші мақсаттар жүйесі. Атап айтқанда, бағдарламаның мазмұнына талдау жасай отырып, білім беру стандарты талаптарына, өзінің жеке әдістемелік іс-тәжірибесіне сүйене отырып, мұғалім тақырыптың негізгі мазмұнын мақсат қою тіліне айналдырады. Кіші мақсаттар белгілі бір жүйемен жүргізілуі керек.

Педагогикалық технологияның басты құндылығы — сабақтың басым бөлігі оқушыны дамытуға кетеді.

Технологиялық карта оқушыға бақылау жұмыстарына дұрыс дайындауға мүмкіндік береді. Диагностика оқушыны жүйелілікке үйретеді, оқушының әрбір сабаққа дайындықпен келу дағдысы қалыптасады. Алдынала қарастырылғын үш деңгейдегі үй тапсырмасы мен бақылау кесіктері оқушыға өзінің оқу траекториясы мен дамуын өзі анықтауына мүмкіндік береді. Оқушы технологиялық картамен алдын-ала танысу арқылы мұғалім қашан және нені сұрайтынын, қай жауапқа қандай баға алатынын біліп отырады. Технологиялық карта мұғалім мен оқушы, мұғалім мен ата-ана, оқушы мен ата-ана арасындағы байланысты тиімді дамытады.

«Білімді ұрпақ — ел тірегі» деп тү-

сінсек, оқушыларды заманауи технологиялар негізінде білім беру, тәрбиелеу, бала бойындағы қабілеті мен дарынын дамыту басты мақсат. Олай болса барлық мұғалімнің жауапкершілігі жоғары, білімді, білікті болуы тиіс. Уақыт алға жылжыған сайын сабақ процесін жетілдірудің жолдарымен әдістері үнемі өзгеріп, жаңарып отырады. Мұғалім де көштен қалмай, үнемі даму жолында болуы тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Нұрғалиева Г.К. Педагогические исследования в области информатизации образования// Вестник Академии пед.наук Казахстана. №1, 2005.

2. Монахов В.М. Введение в теорию педагогических технологий: монография / В.М. Монахов. — Волгоград: Перемена, 2006.

**Айнұр Қалапбергенқызы
ЖҰМАХМЕТОВА,
№266 мектеп-лицейінің қазақ тілі мен
әдебиет пәні мұғалімі.
Қазалы ауданы,
Әйтеке би кенті,
Қызылорда облысы.**

Мұғалімдік мамандық — бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым-шытырығы мол рухани жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер — ол даналықты жүрекпен ұға білу болып табылады.

В.А. Сухомлинский

Мәшһүр-Жүсіп шығармаларындағы адамгершілік тәрбиесі

Адамгершілік тәрбиесі — ізгілікке, инабаттылыққа баулудың жолы болып табылады. Адамгершілікке тәрбиелеу, адамгершілік туралы түсінік беру, адамгершілік сезімі мен адамгершілік мінез-құлықын тәрбиелеуден тұрады. Адамгершілік тәрбиенің әлеуметтік қызметі — жеткіншек ұрпаққа жинақталған тәжірибені жеткізуден көрінеді.

XX ғасыр басында Қазақстандағы қоғамдық-саяси, философиялық ойға өзіндік өшпес із қалдырған тарихи тұлғалардың бірі — *Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлы*. «*Мәшһүр*» араб тілінде *танымал* деген мағына береді екен. Қазақ халқының көрнекті ойшылы Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлының (1858-1931) есімі еліміз тәуелсіздік алған жылдардан бастап шынайы мәртебесіне көтеріліп, тарихта лайықты орнын ала бастады. Кезінде социалистік идеологияға қудаланған, теріс бағалаулар берілген талай ұлт саңлақтарының тарихи сана тұрғысынан өзінің лайықты бағасын алатын кезі келді.

Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлы қазақтың көрнекті ақыны, ойшыл, ғалым, философ, фольклорист, тарихшы, этнограф, шығыстанушы және халық ауыз әдебиетінің үрдісін жалғастырушы. Ол 1858 жылы Қызылтауда Ашамайтас деген жерде қазіргі Павлодар облысы, Баянауыл ауданындағы Қызылтау аумағында дүниеге келген болатын. Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлының өмірлік мақсаты болашақ ұрпаққа мол рухани мұра қалдыру болды. 1889-1890 жылдар арасында «*Дала уалаяты*» газетіне

жиі мақала жазып отырды. Осы жылдары «*Әңгіме*», «*Бәрі қысқа, еркін дүниеге келеді екен*», «*Кедейлікке үш қырсық оралады*», «*Күн шықпай ерте тұрып*», «*Білмейді ел өнерлісін аулақ болар*» деген бес өлеңі жарияланады.

1907 жылы Казан қаласында «*Хал-ахуал*», «*Тірлікте көп жасағандықтан көрген бір тамашамыз*», «*Сарыарқаның кімдікі екендігі*» атты шығармаларын басып шығарды. 1931 жылы Мәшһүр-Жүсіп дүниеден озды. Мәшһүр-Жүсіп Көпеевтің «*Ғибратнама*» өлеңі адамгершілік пен мейірімділікті насихаттайды. Мәшһүрдің рухани мұрасын зерттеумен ҚР БҒМ Философия, саясаттану және дінтану институтының ғылыми қызметкерлері айналысты. Шығармаларының ішінде тәрбиелік мәні туралы белгілі ғалымдар Д.М. Аңсабаев, М.Ж. Көпеевтің педагогикалық мұрасындағы рухани құндылыққа бағдарлау мәселесін Н.С. Асенова қарастырған болатын.

Мәшһүр Жүсіптің шығармалары өзі өмір сүрген ортаны ғана қамтымайды. Тілдің даму барысындағы қазақтың көне этномәдени лексикасын да қамтиды. Ол шығармаларында этномәдениет бағыттарының барлық түрлерін қамтиды. Мысалы:

- Заттық мәдениет;
- Этнонимдер мен антропоним және топонимикалар (оның ішінде: оронимдер, гидронимдер, ойконимдер, эргонимдер, некронимдер, дрогонимдер, космонимикалар);

- Рухани, қоғамдық-әлеуметтік этно­мәдениет;

- Халықтық метрологиясы (нумеративтер);

Туыстық және жақын-жекжат атаулары мен жыныс — жас ерекшеліктеріне байланысты бөлінуі;

- Діни салт-дәстүрлері;

- Егін шаруашылығына байланысты лексика;

- Мал — аң, балық лексикасы (зоонимия);

- Халықтық метрология;

- Көне әскери қару-жарақ аттары;

- Халықтың ескілікті наным-сенімдері;

- Мифология;

- Өсімдік терминдері (фитономия) кездесетінін көрсетті.

Академик Ә. Марғұлан: «Мәшһүр ақындықтан басқа ғалым — адам. Күншығыс, араб, парсы халқының тарихын, фәлсафасын жақсы білген. Химия, физика, геология, астрономия ғылымдарынан жақсы хабары болған. Мәшһүрдің бұл сияқты терең ғылымдармен танысуына көз болған, көбінесе атақты Әбдуғали Сина, Әл-Фараби сияқты орта ғасырдағы бұқара ғалымдарының шығармалары, жаңа араб, парсы, түрік кітаптарын көп оқыған», — деп бағасын берді.

Мәшһүр-Жүсіп Көпеев өткен ғасырдың өзінде адамдарды тек ақ, қара деп бөліп, не оған сырттай сүйсінумен, не одан мүлде безінумен шектелмейді. Адамдардың не бірыңғай қап-қара жағымсыз болып келе бермейтінін, қайта бір адамда әрі он, әрі теріс сезімдер қатар өмір сүріп, арпалысқа түсу ерекшелігін ашу, әсіресе, сол кез үшін кесек жетістік, адам сезімін лирика жанры

мүмкіндігіне сай әсерлеп ашуда елеулі кадам еді. Мәселен, оның 1880 жылдары жазылған «Жарты нан хикаясы» өлеңінде басты назар өзіне жақсылық жасаған адамды жұтпақ болған айдаһар жауыздығына емес, жапа шеге жаздаған адамның өзінде елеулі қайшылық бар екеніне назар аударылады. Мәшһүр-Жүсіптің өлеңдері оқу, кәсіп меңгеру, ізгілікке ұмтылу, қазақ тілін, рухын, мәдениетін сақтау, имандылықтан бастау алады.

Мәшһүр Жүсіп шығармаларының 4-томына енген: «*Кедейліктің арқаны*», «*Өлім алдындағы хал*», «*Бақ құсы*» өлеңдерінің мазмұнына тоқталсақ жастарды сабақ оқуға, еңбек етуге, еріншектікке салынбауға үгіттейді. Сонымен қатар, «*Ақ қағаз, қалам, сия келді бізге*», «*Ұқыпты әйел*», «*Салақтық — дерт*», «*Күліктің атқамінерлеріне*», «*Дүниеге жарасады күн менен ай*» туындылары жетістікке жету, кемшіліктен құтылу жолдарына итермелейді. Білмей істелген жаңсақ қадамның қауіпті екендігін дәлелдейді. Сондай-ақ «*Кәф пен Нон*», «*Құдайым жексенбі күн жер жаратты*», «*Абыраһа мен Мұтылаб*», «*Мұхаммед пен Әбужаһил*», «*Мұхаммедке пайғамбарлық келгені*», «*Ғалының ниеті*», «*Ықылас сүресі*», «*Сүлеймен мен Ібіліс*» және «*Адам ата мен Шайтан*», «*Пайғамбардың нұры*», «*Ораза туралы*», «*Расулдың өлімі*» өлеңдері аңыз-әңгімелерге негізделген.

Мәшһүр-Жүсіптің 1907 жылы Қазан қаласында «*Тірлікте көп жасағандықтан, көрген бір тамашамыз*» кітабын жарық көрді. Мәшһүр-Жүсіп Көпеев «*Тірлікте көп жасағаннан көрген тамашамыз*» жинағына енген «*Соқыр, саңырау және жалаңаш*» өлеңі адам бо-

йындағы жаман қасиеттерден жирендіріп, адамгершілікке, елін, жерін сүйуге, өнер-білімге, ұлттық қазынамызды қастерлеуге тәрбиелеу, оқушылардың танымдық қызығушылығын, шығармашылық қабілетін, өзіндік ізденісін дамыту бағытталады. Мұхтар Әуезов былай дейді: «XVIII ғасырда жасаған ақындардың ішінен жыры көп сақталған Бұқар жырау. Бұқардың жырларын сақтап, тарих алдында ерекше еңбек сіңірген адам — Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлы. Бұқардың жырларын жазып алған Мәшһүр-Жүсіп «Мес» жинағына қарасаң, көңілің тояттайды, оқысаң көзің қуанады. Әсем көшірілген қолжазба Мәшһүр махаббатына лық толы. Ол көне қолжазбаның әрбір сөзіне дейін жеткізуге, қазақ тілінің алтын қорын шашпай-төкпей сақтауға тырысқан», - деп қызығыпты. Академик М. Қозыбаев бірнеше рет Мәшһүр-Жүсіп Көпеев өлеңдерін тарихнамалық және өлкетанулық сала ретінде қарастырады. Мәшһүр-Жүсіптің «Мес» атты төрт томдық жазбадан атақты Бұхар жырауға арналған үзінділерін келтірді.

1907 жылы Қазандағы Хұсайыновтар баспасынан *Мәшһүр-Жүсіптің «Сарыарқаның кімдікі екендігі», «Тірлікте көп жасағандықтан көрген бір тамашамыз», «Хал-ахуал»* деген үш кітабы бірінен соң бірі басылып шығады. Мәшһүр-Жүсіптің *«Бір әйелдің ботасын жоқтағаны», «Бопы төренің қарындасын жоқтағаны», «Жоқтау өлеңдері», «Жұбату», «Бата үлгілері», «Бақсының сөзі», «Беташар», «Жар-жар», «Жарапазан», «Мысал-аңыз үлгілері», «Қара өлең», «Өтірік өлең»* және т.б. жырларының мазмұнынан салт-дәстүрлердің нағыз рухани құндылығын

сезінесіз.

Профессор Б. Кенжебаев: «Мәшһүр шығармаларының көпшілігінде заман жайын айтады, қазақтың теріс мінездерін, қазақ арасындағы ескіліктің қалдығын, би-болыстарды, патша үкіметінің чиновниктерін сынайды», — десе, ғалым жіті байқап, дұрыс бағалаған деп білеміз. Мәшһүр Жүсіп ел ішін көп шарлап, ақсақалды қарт, ақ самайлы әжелердің аузынан халық ауыз әдебиетін жинайды. Сол мақсатпен кейде баратын ауылына жете алмай далаға қонса, кейде таудың ішіндегі бұлақтың басына түнейді. Ақын мал соңында салпақтап күндіз-түні еңбек етіп жүрген кедей шаруаның ауыр азабын, жетім мен жесірдің көз жасын өлеңге қосты.

«Адамгершілік — мінез-құлық дағдылары мен әдеттерді қалыптастыру, адамгершілік сезімдерді дамыту, моральдық сананы мақсатты бағытталған түрде қалыптастыру немесе мінез-құлық дағдылары мен әдеттерді, мінез білімдерін, моральдық қасиеттерді қалыптастыру процесі» деген анықтама берілген. Баланы адамгершілікке қажетті әдіс-тәсілдер арқылы тәрбиелеу керек. *Адамгершілік тәрбиесі — жас ұрпақтың белгілі бір мақсатқа негізделген көзқарасын, сенімін, парасатын, мінез-құлық дағдылары мен әдеттерін қалыптастыруға және адамгершілік сезімді, ұлттық сананы, қарым-қатынасты дамытуға, жалпы адамзаттық құндылықты тиімді пайдалануға бағытталған тәрбиенің құрамдас бөлігі.*

Адамгершілік дегеніміз адамдар бойында болуға тиісті ізгі қасиеттер жиынтығы, ол олардың жаны мен тәнінде азықтандырады және іс-әрекеттерінде көрініс береді. Адамгершілік тәр-

биесі төмендегідей тәрбиелеу тәсілдерін қамтиды: адамның қоғаммен байланыстылығын, оған тәуелді екенін, өзінің мінез-құлқын қоғамның мүдделерімен үйлестірудің қажеттігін сезіну, адамгершілік мұраттарымен таныстыру, қоғамның талаптарымен, олардың заңдылықтарымен және адамгершілік туралы білімдерін адамгершілік сезімдерге айналдыруды көздеумен қатар, адамның адамдарға құрметпен қарауын қарастырып, олардың адамгершілік дағдыларды қалыптастыру мақсатын көздеу. Адамгершілік тәрбиені бала сезінуі керек.

Мәшһүр-Жүсіп Көпеевтің мақсаты — елден естіген мұраларды түсіре беру, сақтау болған. Оның шығармаларының көбі — *философия*. Мәшһүр-Жүсіп Көпеев шығармаларында *адамгершілік, имандылық, әділдік, еңбек сүйгіштік, сезім, парызды* сипаттаса, ал кейбірінде *адам жаратылысы, болмысы, жақсылық пен жамандықты* түсіндіреді, ал ендігі бірінде *елде болып жатқан сол кездегі күйді, мұңды* баяндайды.

М.Ж. Көпеев өзінің «Бес қымбат» деген өлеңінде:

«Ең әуел керек нәрсе — **иман**» - деген...

«Екінші керек нәрсе — **ғақыл**» - деген...

«Үшінші қымбат нәрсе — **сабыр!**» - деген...

«Төртінші, қымбат нәрсе — **шүкір**» - деген...

«Бесінші, қымбат нәрсе — **әдеп**» - деген...

Иман, Ғақыл, Сабыр, Шүкір, Әдепті өмірде бес қымбат ретінде қажетті нәрселер деп көрсеткен. Расында да осы бес қымбатты әрбір жанның иманды,

ғақылды түсініп, білуі, сабырлы болуы, шүкіршілік етуі, әдеп танытуы қажетті деп ойлаймыз. Мәшһүр-Жүсіп Көпеев ғылымды, еңбекті, ағартуды қандай болмасын жақсылықтың, сәттіліктің қайнар көзі деп есептеді. Ертеден келе жатқан еңбек тәрбиесінің әдіс-тәсілдері еңбек тәрбиесінің құралы болып табылады. Еңбек — жеке адамның өркендеуіне, санасы мен қайратының қалыптасуына әсер етеді, адам баласын рухани байытып, оның өмірінің мол қазынасын жасайды. «*Еңбек етпеген ішін-жсемейді*», «*Еңбек түбі береке*» деп халқымыз еңбек ету арқылы мәнді де сәнді өмір сүруге болатынын ескертеді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Мәшһүр-Жүсіп Көпеев / Құрастырушылар: С.Е. Нұрмұратов, Б.М. Сатершинов, А.Д. Шағырбаев. — Алматы: ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты, 2013. — 359 б.

2. Сағындықұлы Б. Мәшһүр-Жүсіп өлеңіндегі сөйлемдік қолданыстар // Мәшһүр-Жүсіп оқулары: Республикалық конференция материалдары / С. Торайғыров атынд. мемл. ун-ті. — Павлодар, 2001. — 1-жинақ. — 90–98 бб.

3. Негимов С. Мәшһүр-Жүсіп және қазақтың шешендік өнері // ҚР ҰҒА Хабарлары. Филол. сериясы. — 2005. — 19-22 бб.

Гаухар Оркенъековна
БЕЙСЕНОВА,

Құмаш Нұрғалиев атындағы
колледжінің қазақ
тілі мен әдебиет пәні мұғалімі.

Өскемен қаласы,
Шығыс Қазақстан облысы.

Өмірі өнегеммен өрнектелген

Адам өз өмірінде талай жанмен кездеседі. Жақсымен де, жаманмен де. Бірақ соның ішінде қара жерге кіргенше, ұмытылмайтын аяулылары болады. Ондай жандардың бейнесі тот баспайтын сары алтындай сенің есінде сол өзіңе ұнаған қалпында қалады да қояды. Оны басыңнан өткен ұзақ жылдар да, қайғы-қасірет те, қуаныш та сенің жүрегіңнен өшіре алмайды.

Туған әкемдей, қамқор ағамдай, ақылшым, жанашыр ағатайым, 28 жасымда өз қызы директор болғандай қуанған, төркінім, тілекшім, тәлімгерім, ұстазым, сыйласым, сырласым, керемет жан, Совет ағаның да кеткеніне 40 күн толды. Мектептің атынан еске алу жаздым. Алдағы уақытта, мен үшін ұлы тұлға туралы жазатыным көп. Жасамаған жасын, көрмеген қызығын, бала-шаға, немере-шөберелеріне берсін!

Қызыл қыстақ ауылы. Меркі ауданындағы мен үшін ең ыстық, ең қымбат ауыл. Себебі, жалындаған жастық шағым, жаңа еңбек жолы, басшылық қызметімнің бастау алған жері. Қырғызстанмен шекаралас жатқан, Абай көшесінен төмен қарай жүре бересің. Темір жол ауылды қақ жарып өтеді. Тура Талғат Теменовтың «Махаббат станциясы» деген атақты кинофильміндегідей. Поездың гудогының дауысы, ары-бері зулап, түрлі тауар тиегені бар, жолаушылар таситыны бар, ертелі-кеш тынбай өтіп жатады. Үйлері ең

селі, тұрмыс-тіршіліктері жақсы екені көрініп-ақ тұр. Көшелері асфальтталған, ұзыннан-ұзақ созылып Ақермен ауылына ұласып жатыр. Ауылдың ортасында зәулім орта мектеп мен мұнда лап тұр. Өмірімнің ең есте қалар кезі, бейтаныс ауыл, бөтен мектеп, бұған дейін Гранитогор по-

селогындағы санаториялық мектеп-интернатта жұмыс жасаған едім. Ақпан айының 26 күні, аудандық білім бөлімінің басшысы мен еңбек туралы инспектор бірге келіп, ұжымға таныстырып кетті. «Әсем, мектеп өте қиын, ұжымда 7 бұрынғы директорлар, 5 завуч отыр, бұрқыраған арыз тоқтамай тұр, абайла!» - деп екеуі орталыққа қайтып кетті. Осы күннен бастап, №3 Қызыл-қыстақ мектебінде директорлық қызметке кірісіп кеттім. Арыз да тоқтады, ұрыс та жойылды, жақсы көңіл-күй орнады. Алғашқылардың бірі болып, 28 жасымда басшы болып келген мені, туған қызы директор болып келгендей қуанған Совет Сансызбайұлы болды десем, артық айтпаған болар едім. Ағаның басқалардан ерекшелігі, адамгершілігінде, кісі тани білетіндігінде дер едім. Етене жақын әңгімелесіп, ақыл-ын айтып, мына жерің дұрыс, бұрыс деп кеңес беріп, жанашырлық таныта білді. Жас екен деген жоқ, басшыға бағына білетін, басшы сыйлай білетін,

тындай білетін жан екенін бірден көрсетті. Мектептің ішінде қоқыс жиналып жатқан, ескі парталар, сынған әйнек, жәшік сияқты керегі жоқ заттар жиылып тұратын бір төрт бұрышты алаңқай бар еді. Наурыз айы басталысымен көгалдандыру айлығын жүргізіп, гүл отырғызуды бастап кеттік. Сол жерді қоқыстан тазартып, гүл тігейік деп ұсыныс жасадым. Совет аға бастап, қуана қолдады. Бекет сияқты қолынан іс келетін жігіттерді ұйымдастырып жіберіп, осы мектептегі алғашқы жұмысымды қолдап жіберді. Керексіз нәрселердің бәрін шығарып тастап, қиыршық, құм, тастардан тазартып жерді аударып, кара қи төсеп, ауылдың сыртынан шым ойып әкеліп, түзулеп қойып, гүл тігетін жерді дайындап берді. Төрт бұрышты, жан-жағы мектеп қабырғаларымен қоршалып тұрған дайын жерді осылайша бір аптаның ішінде қалпына келтірдік. Төрт бөлікке бөліп, раушан гүлдерінің көшеттерін әкеліп, отырғызып, бордюрларды сырлап, керемет демалыс аймағы болып шыға келді. Жан-жағына оқушылар үзілісте демалып отыратын сәкілер қойып, Совет ағайым өзі басқарып, өзі аяғына дейін жеткізді. «Швейцария» болды ғой, деп қуанғаны есімде. Кейін мектепке келген комиссияны бірден осы жерді көрсетуге апарып жатушы едік. Әрине, арасында кертартпа кісілер де болды, Совет ағаның қолдауымен ондайларға мән бермей өттік. Ол кезде Меркі – Чалдовар деген автобуспен ертелі-кеш, Ақаралдан барып-келіп жұмыс атқарғандықтан, түскі үзілісте үйге бармайтынмын. Сол ауылда бірінші болып, үйіне қонаққа шақырған, қонақжай-

лық танытқан, «өз үйіндей көр, қысылмай келіп тұр» деген тағы да Совет ағайым болды. Гүлсім апай да, қабағы ашық, дастарханы жиналмайтын, келбетті кісі екен. Екеуі бір-бірін еркелетіп, қалжыңдасып, сыйласып отырғандарын талай рет көрдім. Сол үйдің қызындай болып, еркелеп барып, еркінсіп кіріп, қанша жыл жұмыс істесем, сонша жыл алтын ағатайымның үйі пана болды. Қыстың күні айнала аппақ қар. Жер тайғақ, қандай аяқ киім кисем де, тайып құлай беретін әдетім. Түсте ағаның үйіне барып, қайтқанда қолтықтасып, жармасып ұстап аламын. Былдырлап әңгіме айтып барамын, ағатайым соның бәріне мән беріп, мұқият тыңдайды. Екеуіміз апайдың сүт қатқан қою күрең шайын ішіп, түстен кейінгі жұмысқа келуші едік. Сол жылдары оқушылардың қызылша өсіретін өндірістік бригадасы бар болатын. Оған қолынан іс келетін, аяғына дейін, шыдамдылықпен жеткізе алатын адам болмаса, кез келгенге тапсыруға болмайтын. Совет Сансызбайұлы үлкен жауапкершілікпен осы жұмысты мойнына алды. Директор тындыруға тиісті талай шаруаларды бір өзі атқара салушы еді. Сен қыз баласың, бармай-ақ қой деп, қант зауытымен келісім-шарт жасау, техникалар табу, жерді жырту, тұқым себу, күнде колхоздың бастығынан көлік сұрау сияқты жауапкершіліктен құтқарып қалыпты ғой, қазір ойлап отырсам, мен ағаға жақсылығын еске алу мақаласы емес, кітап жазсам да қайтара алмайды екенмін!!! Оқушылар бригадасын жасақтап, жекелеу, шабық, қопсыту, күзде қызылша қазу, жону сияқты қиын да қызықты, қы-

руар жұмыстарды атқарып, сол жылдары бәріміз, 20 мәшектен шекер алып, қарық болдық. Көлік жағын да өзі тауып, оқушылардың үйді-үйіне өзі таратып беріп еді. Бір жылы қызылша суғару үшін, атызбен ағатын үлкен арықты бітеп, қызылша плантациясына су келмейтіндей етіп, шлюздің аузын бітеп, жарты машинадай құм төгіп тастапты. Бұл, табысты жұмыстарымызды «қызғанушылардың» тірлігі екенін сездік. Ағатайым, «ештеңе етпейді» деп, ерінбей, жалықпай, күрекпен құлаштап лақтырып, арықты су келетіндей етіп тазартып, түнімен қызылша суғарып едік. Алынған өнімді қант зауытына да өзі тасыды, мені «қиын» жұмыстың бәрінен оңай алып шығушы еді. Қайран ағатайым-ай, адам айтса сенгісіз, сыйластығымыз жекжаттыққа жалғасты. Кіші ұлы Бауыржан мен келіні Әлия үйленгенде ұлан-асыр тойда төрде құдалармен бірге отырғызды. Өзі зейнетке шыққан үлкен тойды да ұжыммен бірге тойладық. Гүлсім апай зейнетке шыққанда да қуаныштарының ортасында болдым. Одан да басқа үлкенді-кішілі аға мен әпкенің шайлары таусылмайтын. Оқу-тәрбие жұмысының, жетістіктердің қорытындысына қарай мені аудан орталығындағы ең үлкен, мектептердің қара шаңырағы саналатын №18 Калинин атындағы орта мектепке директор етіп ауыстырды. Ұжыммен қимай, ешкіммен шай деспеген әріптестеріммен, төркінім болған Совет ағамен осылай қоштастық. 5 жылдың зулап өте шыққанын да байқамай қалдық. Төркінім дейтінім, жаңа мектепке бірінші болып, Совет аға іздеп келді. Жаңа ұжымның алдын-

да беделімді көтеріп кетті, ісің сәтті болсын деп батасын беріп кетті. Аудан орталығына келген сайын, «жұмысың қалай?» деп бір соғып кететін. Мейірімділік, махаббат, қайырымдылық, адал ақ жүректен шығады емес пе? Совет Сансызбайұлының көрсеткен өнегесі, берген тәрбиесі — даналық! Жалғыз маған ғана емес, сол кездегі жас кадрлардың бәріне ыстық ықыласын төге білді. Қызыл қыстақ мектебінің айналасында «Советтің талдары» деген талдар өсіп тұр. Ерте көктемде «Наурыз» мерекесінде тал отырғызып, күректі ала салып, өз қолымен отырғызып, үлгі көрсетіп еді. Әсіресе, мектепке комиссия келеді дегенді естісе, құжаттарың қалай, педкеңестің хаттамалары, директорлық кеңестің өндірістік жиналыстарың қалай деп, келетін кісілерден бұрын өзі бір тексеріп шығып, «жарайсың, қызым!» деп қоюшы еді. Сенбіліктер өткізген кезде ылғи алдыңғы шепте көрініп, көпшілікке өнеге көрсететін. Мен мұндай кісіні, кейін талай мектепте директор болған жылдарымда кездестірген жоқпын. Шын мәнінде, тағдырдың маған берген сыйы десем де болады. «Назары әдемінің ой санасы әдемі келеді, ой санасы әдемі адам, өмірде рахат көреді» - дейді халық даналығы. Совет аға мың сынақ көрсе де, иіліп сынбаған, жақсылық жасаса да, жар салып айтпаған, елеусіз жүрсе де ерлікке баратын кісі болатын. Бірде мектептің жалпы ата-аналар жиналысында сөз алған Сәкең: «Тыйым көрмеген баладан тексіз шығады, тектеу адамды әдептілікке үйретеді, қазақтың төл тәрбиесін бала бойына сіңіре білу керек». «Ұят болады» мен «Обал

болады» баланың алғашқы тілі шыққан күннен бастап, үйрете беру керек, - деген еді. Баяғы бауырмал көңіл, қазақы қайырымдылықтың жоғалып кетпеуіне алаңдап еді. Көңілі кең, жүрегі мейірімді, кеудесі қазына, сөзі қасиетті Ата еді. Зейнетке шыққаннан кейін, ауылда имам болып, құран оқуды үйретіп, дастарханға бата беру, қолға су құю сияқты ұмытылмас құнды дүниелерді уағыздап, жастарға керек игі іс атқарды. Мектептің бос қабырғаларын безендіру ісі қолға алынған кезде, өзі үйінен керек материалдарды әкеп беріп, Шерхан Мұртазаға арналған «Ел бастаған көсем, сөз бастаған шешен» деген стендіні өз қаржысына жасатып берді. Кейін атақты жазушы Шерхан Мұртаның өзі мектепке кездесуге келгенде, сол стендінің жанына суретке түстік.

Бүкіл саналы ғұмырын ұстаздыққа, ұрпақ тәрбиесіне арнаған, ардақты әке, асқар тау Ата, ағайын, туыстың ақылшысы, ауыл ақсақалы, ұзақ жылдар мектеп директоры болып, қызмет атқарған, ардагер ұстаз Сансызбаев Совет Сансызбайұлы 2021 жылдың 13 тамызында, бұл фәниден, мәңгі дүниесіне 84 жасқа қараған шағында қайтыс болды. Совет Сансызбайұлы 1937 жылы дүниеге келді. Орта мектепті аяқтаған соң, Шымкент қаласындағы педагогикалық институтты бітіріп, мұғалім болып, еңбек жолын бастады. Меркі аудандық білім бөліміне қарасты бірнеше мектепте директор қызметін атқарды. №2 Аспара орта мектебінде, №3 Қызыл қыстақ мектептерінде ұзақ жыл мектеп директоры болып, зейнет демалысына шықты. Кеңестік партияның мүшесі болып, бастауыш

партия ұйымының төрағасы қызметінде қоса атқарды. «Жақсы адам қартайса — қосылған жеті өзеннің сағасындай» демекші, жақсы қария, ауылдың, ағайынның ақылшысы болып, қадірменді қария ретінде, асқан үлгі, өнеге көрсете білді. Кезіндегі көп жылғы еңбегі бағаланып, Республикалық, облыстық, аудандық кәсіподақ ұйымының Құрмет Грамоталарымен, Білім Министрлігінің Құрмет Грамоталарымен, бірнеше орден, медальдармен марапатталды. «Білім беру ісінің үздігі» атағына ие болды. Мектепте барлық қоғамдық жұмыстарға белсене араласып, қызметтік міндетін адал орындап, табандылығымен және жоғары еңбек қабілетімен ерекшеленді. Ұжым ортасында беделді, адамгершілігі мол, жас мамандарға үнемі әдістемелік көмек, қолдау көрсетіп, кәсіби білімдерін тереңдетіп, шыңдалуға бағыттады. «Ұстаздық — ұлық емес, ұлы қызмет» деп Бауыржан Момышұлы айтқандай, өз ісіне берілген, шығармашылықпен жұмыс атқарған, шәкіртінің жанына нұр құйып, бақытқа жеткізген — Совет Сансызбайұлының жарқын бейнесі ұмытылмайды. Адам баласы өмірге келеді, кетеді, заман шіркін өтеді. Өмір бейне бір тоқталмай ағатын су сияқты. Ойында сәулесі бар, ісінде әуресі бар жанның артында із қалдырары сөзсіз. Өмірге дәл осындай көзқарас Совет ағаға да тән еді. Сәкең өткенді ойлап, бүгінгіні толғап, болашақты болжап, бір ізге салар ақыл-парасаты мол нар азамат еді. Бар саналы өмірін «мектеп» дейтін жұрттың амандығына арнаған, өзгеге ұқсай бермейтін ұстаздық мінезімен, таңғажайып талғамымен, сирек

бітімді парасат пайымымен өз биігін өзі жасаған, өз болашағын шәкірттерімен бірге қашаған, жаны жайсаң азамат еді. «Ұстаздық ету — өзіңнің уақытыңды аямау, өзгенің бақытын аялау екенін» түсінген ұстаз мектеп басшысы қызметін атқарған жылдары, талай жас мамандарды тәрбиелеп, өзі басқарған мектептің талай байқаулардың, түрлі облыстық, республикалық, Халықаралық жарыстардың жеңімпазы болуына аянбай тер төккен еді. 90 жылдары, Совет аға зейнетке шыққанға дейін, бірге қызмет ету бізге бұйырыпты. Өзінің жинаған кітаптарын, газеттерін, түрлі журналдарды сіздерге керек деп, қолымызға ұстатып еді. Өмір тәжірибесінен сыр ақтарып, кіммен қалай сөйлесу керек, басшы болу — ел жүгін, халық аманатын мойынға алу деген сөз, - деп, мектепті қалай басқару туралы жас директорларға да үйретуші еді. Ұжымдағы климаттық ахуалдың сақталып, мұғалім мерекеге келіп, кеткендей жағдай жасалу керек, - деп отыратын. Совет Сансызбаев талай шәкірттің білім әлеміне есік ашып, білімді тұлға, кәсіби маман дайындап, өмірден өз орнын табуға көмектесті. Ырыс-берекесі тасыған Қарпық еліне, туған жеріне, перзенттік сүйіспеншілігі мен махаббатын шынайы арнай білді. Тілегі ақ, ниеті ақ, абыз ақсақал болып, елдің құрметіне бөленді. Өлді деуге ауыз бармайды, кетті деуге көңіл қимайды. Дәуірімен бірге өз уақытының адал перзенті болған, сөзін сөйлеп, халық құрметіне кенеліп, абыройдың биік тұғырына көтерілген Совет Сансызбайұлы, керегесі кеңге жайылған, шаңырағы биікке көтерілген бақытты отбасының отағасы бола білді.

Жұбайы Гүлсім апай екеуі алтын асықтай 5 қыз, 2 ұл тәрбиелеп, жоғары білім әперіп, ұлдарын ұяға, қыздарын қияға қондырып, немере сүйіп, шөберенің шаттығына бөленді. Адамның ғұмырының сәні де, мәні де ұрпағы емес пе? Совет аға ұл-қыздарына уақыт талабына сай тәрбие бере білді. Қыздары диссертация қорғап, ғалым атанса, ұлдары мемлекеттік қызметтің тізгінін ұстады. Уақытқа амал жоқ, ескен желдей екпіндеп өте шығады. Уысыңа ілікпейтін сағымдай жалт етіп, тірліктің қоңыраулы көшін ұзата бермек. Текті әулеттен шыққан, текті әкенің тәрбиесін алған, бүгінде Алматы қаласында тұратын, үлкен ұлы, дос-жаранға сыйлы, Меркіден шыққан, ауыз толтырып айтатын мақтанышымыздың бірі, белді қызметкер Бахытжан Советұлы бастаған ұл-қыздарды тәрбиеледі.

Содан бері 25 жылдай уақыт өтіп кетіпті. Арада әркім өзімен-өзі, балапан басымен, тұрымтай тұсымен дегендей, күнделікті күйбең тірліктің қамымен хабарласпай кеттік. Биыл тамыздың тамылжыған бір кешінде «Совет аға қайтыс болыпты» дегенді естідім. «Ниеті ақ, тілегі ақ, ағатайым, пейіште нұры шалқысын!» деп отбасына, апайға бала-шағасына көңіл айттым, соңғы сапарға шығарып салуға қатыстым. Менің көз алдымда, костюм шалбар киген, ақ жағалы, галстук таққан жап-жас, күлімсіреген, ширақ қимылды Совет аға бейнесі қалды...

Әсем БОРАНҚҰЛОВА,
журналист,
Меркі ауданы,
Жамбыл облысы.

Модульное обучение для технических специальностей в условиях дистанционного обучения

Р.Р. НИГМАТУЛЛИН,
преподаватель
специальных дисциплин
КГП на ПХВ
Павлодарский
технологический
колледж.
г. Павлодар.

Аннотация. В статье представлен обзор применения дистанционной формы обучения для специальностей применяющих методику модульного обучения. Проведен анализ достоинств и недостатков такого обучения

Ключевые слова: модульное, дистанционное, обучение, обучающийся, преподаватель.

В педагогике и методике модуль является важной частью системы, при отсутствии знаний, навыков и умений которой дидактическая система не срабатывает.

Модульное обучение представляет собой жестко структурированную подачу учебной информации, содержание обучения и организацию работы учащихся с полными, логически завершенными учебными модулями. Модуль совпадает с темой учебного предмета (дисциплины). Однако, в отличие от темы модуль позволяет измерять и оценивать множество факторов: выполнение задания, работа, посещение занятий, стартовый,

промежуточный и итоговый уровень учащихся. В модуле четко устанавливаются цели и результаты обучения, задачи и уровни изучения данного модуля, названы навыки и умения которыми должен обладать учащийся по завершении курса. В модульном обучении все заранее запрограммировано: не только последовательность изучения учебного материала, но и уровень его усвоения и контроль качества усвоения.

Модульное обучение – это четко выстроенная технология обучения, базирующаяся на научно-обоснованных данных, не допускающая экспромтов, как это возможно при других методах обучения.

Модульное обучение учащихся позволяет качественно и количественно оценивать знания основных понятий, навыков и умений указанных в перечне по модулю. На основе этого перечня составляются вопросы и учебные задачи, охватывающие все виды работ по модулю, и выносятся на контроль после изучения модуля.

Учебные модули и тесты могут легко применяться в компьютерной среде обучения.

При разработке модуля учитывается то, что каждый модуль должен дать совершенно определенную самостоятельную порцию знаний, сформировать необходимые умения. По количеству баллов, набранных учащимися из воз-

можных, учащийся сам может судить о своей успеваемости.

Дистанционное обучение можно охарактеризовать как образование полученное путем использования Интернет-технологий, при котором учащийся находится вдали от преподавателя и учебных лабораторий.

К основным методам дистанционного обучения можно отнести: учебники, пособия в электронном и книжном варианте; обучающие видео-аудио материалы; видеоконференции, электронные сообщения и мессенджеры; дистанционные лабораторные работы; тренажеры и программы с удаленным доступом; тестирование и проверка знаний.

Преимущества дистанционного обучения заключаются в том, что: вся информация находится в одном месте; имеется доступ к необходимому материалу расположенному на удаленном сервере; в образовательном процессе используются новейшие информационные и телекоммуникационные технологии; равные возможности получения образования независимо от места проживания, состояния здоровья и материальной обеспеченности учащихся.

К недостаткам дистанционного обучения в первую очередь можно отнести необходимость наличия у учащихся сильной мотивации для получения знаний и недостаток практических навыков после обучения. Также для того чтобы постоянно присутствовать на занятиях и получать информацию и материалы необходима качественная техническая оснащенность, что не всегда имеется; нехватка практических заня-

тий, которая и приводит к невозможности получения навыков в должной мере.

В условиях дистанционного обучения большое внимание необходимо уделить самостоятельной работе студентов, так как она признается одним из важных направлений совершенствования образования. Учащийся должен принимать на себя большую часть ответственности за результат, грамотно управляя возросшей свободой в построении собственной образовательной траектории.

Для повышения эффективности внеаудиторной самостоятельной работы студентов ее возможно организовать с применением новых механизмов регулирования деятельности обучающихся, а именно через дистанционную систему обучения. Такая организация обеспечивает тщательное и детальное планирование и контроль, предоставление необходимых учебных материалов в удобной и доступной форме, высокоэффективную обратную связь, максимальную интерактивность между обучающимися и преподавателем при экономии времени.

Организация самостоятельной (индивидуальной или групповой) деятельности обучающихся в условиях дистанционного обучения предполагает использование новейших педагогических технологий, адекватных специфике данной формы обучения, стимулирующих раскрытие внутренних резервов каждого студента и одновременно способствующих формированию у него социально-значимых качеств личности, проектно-исследовательских компетенций

Задания, которые предлагаются [1] для внеаудиторной работы (исследовательские, информационные, творческие) позволяют формировать и развивать навыки самостоятельной работы.

Кроме того, имеет место быть важность и необходимость регулярного контроля за процессом и результатами самостоятельной работы со стороны преподавателя.

Преподавателю необходимо в ходе групповых или индивидуальных консультаций обучающихся отвечать на возникшие у них вопросы, выявлять уровень полученных знаний и на основании этого корректировать учебный процесс. В случае групповых занятий также необходимо обеспечить взаимодействие между студентами с целью более полного осмысления ими пройденного материала в процессе дискуссий. «В онлайн-классе знания рождаются, главным образом, через отношения и взаимодействия между людьми. Ключом к учебному процессу являются взаимодействия между самими студентами, взаимодействия между преподавателями и студентами и сотрудничество в учебе, являющееся результатом этих взаимодействий» [2]. Большинство студентов испытывают затруднения в умении учиться самостоятельно, поскольку такой тип обучения требует от них умения самим планировать учебную деятельность, обрабатывать информацию, анализировать достигнутые результаты [3]. Эти данные могут свидетельствовать о невозможности полноценного дистанционного обучения людей, не обладающих вышеприведенными навыками, без участия преподавателя и его непосредственного

контроля за процессом обучения.

Дистанционное обучение обладает множеством достоинств и данное направление необходимо совершенствовать, учитывая что, Интернет-технология развивается очень быстро, но на настоящий момент модульное обучение в дистанционной форме по многим направлениям не способно дать учащимся тот уровень знаний и навыков, что при традиционном обучении.

Список литературы

1. Статья «Технология дистанционного обучения» (infourok.ru);
2. Журавлев В.Ю. Особенности и иллюзии дистанционного образования // Решетневские чтения. 2013. Т. 2. №17. С. 476-478;
3. Кочетова Ю.Ю. Особенности применения тьюторского сопровождения в дистанционном образовании // Вестник Алтайской академии экономики и права. 2014. № 1 (33). С. 116-118;
4. Абдуллаев С.Г. Оценка эффективности системы дистанционного обучения // Телекоммуникации и информатизация образования. 2007. №3. - С. 85-92;
5. Филиппова И.Я., Кокцинская Е.М. Обзор современных методик дистанционного образования // Видеонаука: сетевой журн. 2016. №3 (3). Т.1.;
6. Система дистанционного обучения: общий обзор (teachbase.ru);
7. Гандымов С.А., Ашырова Л.Н., Джумагелдиева Б.Н. и др. Применение мультимедийной системы тестирования учащихся в дистанционном образовании // Science Time. 2016. №2 (26). С. 112-120.

Современные требования к профессиональной компетенции учителя русского языка и литературы

Ж.Н. СЕЙТМОЛДИНОВА,
учитель русского языка и
литературы
КГУ «Общеобразовательная
средняя школа имени
С. Габбасова»
с. Мамырсу,
Аягозский район,
Восточно-Казахстанская
область.

Аннотация.

В современном обществе задача учителя — сформировать образованного, творческого, компетентного и конкурентоспособного человека, способного жить в стремительно развивающемся мире науки и технологий, готового полностью реализовать себя на благо общества.

Президент Нурсултан Назарбаев в Послании Казахстан — 2050» сказал: «Образование и повышение квалификации — главное направление современной системы образования, обучения и переподготовки. Чтобы стать конкурентоспособной развитой страной, нам нужно стать высоко грамотной страной. Особое внимание необходимо уделять функциональной грамотности всех подростков». Поэтому, совершенствуя содержание образования, мы видим, что сегодня на повестке дня стоит вопрос их всестороннего профессионального развития через непрерывное образование. Сегодня понятие «компетенция» рассматривается как главный

результат применения знаний в процессе обучения.

Основная цель современного образования: быть конкурентоспособным на рынке труда, компетентным, хорошо разбирающимся в своей работе, ориентированным, способным эффективно работать на уровне мировых стандартов, профессиональным ростом, социально и политически отзывчивым, быстро адаптироваться к изменениям. Подготовка творческих, оптимальных профессионалов, достойных решения индустриально-инновационной ситуации, способных выражать себя в соответствии с пожеланиями и требованиями общества, способных свободно выражать себя, высокообразованных, свободно владеющих национальным языком, историей.

Профессионально компетентный педагог, поднимающий уровень образования до международного уровня за счет перехода на национальную модель образования в системе образования, инновационно разрабатывает лучшие модели мировой педагогики.

Развитие профессиональной компетентности учителей играет ключевую роль в реализации стратегических задач качественного образования в Республике Казахстан.

Сообразительный, хорошо оплачиваемый, конкурентоспособный,

склонный к изменениям, высококреативный, профессионально зрелый, ищущий, исследователь, творческий и новаторский педагог — порядок современного общества. Проблема стать квалифицированным учителем решается только тогда, когда каждый урок становится источником самопознания, исследований и плодотворной работы. «Обучение — это не просто навык, это искусство, которое находит новое», — сказал Жусупбек Аймаутов.

Учитель русского языка должен соответствовать всем квалификационным требованиям стандарта профессиональных учителей.

Русский язык более прикладной и актуальный, чем другие школьные предметы. Русский язык формирует мышление и речь учеников. Уровень усвоения национальной культуры и усвоения российской гражданской идентичности зависит от ее усвоения.

В современном мире общение основано на традиционных и архаичных средствах (движение, танец, модуляция голоса) и ИКТ — гипермедиа, то есть системе текста, направленной на значительное расширение коммуникации посредством визуального текста (устного и письменного), звуковые объекты и связи, связи между ними.

Дополнительным эффектом образования является компетенция в области лингвистики, прежде всего умение применять лингвистические знания в области русского языкознания, в частности, в практике общения.

Компетентность — характеристика оценки эффективного выполнения задачи, поставленной или порученной человеку. Этот человек обладает

способностью быть оригинальным, ответственным, коммуникативным, новаторским, решающим проблемы, гуманным, образованным, способным осваивать новые технологии, способным работать в команде, активным.

Понятие «компетенция» сегодня рассматривается как конечный результат применения знаний в процессе обучения. Понятие «компетентность» в учебном процессе — это применение знаний и опыта, навыков и умений учащихся в решении конкретной задачи, т.е. результат знаний, отраженный в овладении учащимися действиями.

Компетентность — это способность ученика применять полученные знания и навыки на практике, решать любые практические и теоретические задачи в повседневной жизни. На уроках русского языка и литературы важно формировать и развивать коммуникативные компетенции учащихся. Ученикам необходимо знать модели общения, культурные образы и символы. Это может гарантировать, что учащиеся понимают русский язык по отношению к природе.

Предметная компетенция учителя русского языка:

- Соблюдать контекстную языковую норму. Избегать словесных и письменных ошибок при работе с учениками: «паразитические слова», служебные фразы, неправильные акценты и словоформы.

- Провести работы по самокоррекции. В случае подозрений обращаться к информационным Интернет-ресурсам.

- Знание и использование стандартного общерусского произношения и

лексики, демонстрирующих различия между ними в местной языковой среде.

- Позитивное отношение к местным языковым явлениям, отражающим культурно-исторические особенности развития региона.

- Продемонстрировать положительное отношение учащихся к родному языку во время урока. Должен хорошо разбираться в методах и приемах обучения.

- Использовать специальные методы обучения для детей со слабоуспевающими детьми.

- Учителю рекомендуется вводить квалифицированный текст (скорость, точность и используемые методы), в частности, транскрипцию (транскрипция аудио).

- Учителям рекомендуется использовать источники информации (Интернет и т.д.), Включая иностранные языки, с помощью средств автоматического перевода и воспроизведения звука.

- Быть активным, опытным постоянным читателем и зрителем (литературные журналы, литературные новости, кино и театр).

«Коммуникативная компетенция» (от латинского «comptere» — доступ, переписка, производное от слова) — включает в себя знания о том, как взаимодействовать с окружающей средой и событиями, навыки индивидуальной и групповой работы, овладение различными социальными ролями в коллективе. Учащийся может писать письма, открыто выражать свои мысли, слушать друга, анализировать рассказ, задавать вопросы, дискутировать и т.д. Коммуникативная

компетентность формирует духовный рост личности, помогает понимать людей. В своей практике я рассматриваю способы формирования и развития коммуникативных компетенций учеников. Для достижения этих целей в своей работе я провожу современные уроки, потому что современные уроки направлены на формирование у учеников определенных компетенций. На уроках я использую задания на компетенцию:

- Выскажите свое мнение по теме
- Создайте диалог
- Создание активных групповых отношений
- Уметь связать тему с повседневной жизнью.

Один из методов, которые я часто использую на своих уроках - «Предсказание по имени», «Воображение», стратегии очень эффективны в стимулировании творческих способностей учеников. Я использую методы «мышления», «прогнозирования», «группировки», «построения цепочки» для контроля мобильности учеников, принятия нестандартных решений.

В то же время формирование информационной компетентности и информационной культуры учеников — одна из наиболее актуальных проблем в системе непрерывного педагогического образования. Эффективность использования информационных и коммуникационных технологий на уроках русского языка:

- узнать много нового за короткое время и сэкономить время;
- проверка знаний и навыков посредством тестов;
- выполнение творческих задач с

объяснением физических явлений;

- возможность дистанционного обучения;

- экономическая эффективность;

- изучение дисциплин и задач, требующих действий;

- способность видеть и чувствовать результаты различных экспериментов с удивительными процессами природы, которые нельзя увидеть невооруженным глазом, потрогать или почувствовать;

- Это также имеет большое влияние на расширение поля мысли и мировоззрения ученика.

Информационная компетентность — это способность человека получать, находить, хранить, реализовывать различную информацию и в полной мере использовать возможности информационных и коммуникационных технологий.

Информационно-профессионально компетентный учитель должен уметь использовать последние достижения науки и педагогики в классе, уметь группировать некоторые большие темы в отдельные блоки и уметь использовать новые уроки, особенно шаблоны и явления, для улучшения долговременной памяти. Чтобы ученики получили качественное и основательное образование, необходимо проверить их знания в каждом разделе, по каждой теме. На уроках я использую следующие методы для проверки знаний учеников:

- Тестовая система;
- Самообследование;
- Проверить соседа и т.д.

С целью развития профессиональной компетентности учащихся я часто

использую на уроках элементы народной педагогики:

- Цитировать отрывки из народных сказок, легенд, стихов и объяснять их значение;

- Решаю головоломки, связанные с различными природными явлениями, составляю кроссворды, видео.

Регулярное использование различных интересных экспериментов и физических трюков в классе, чтобы удивить учеников и выяснить, что повышает их интерес к предмету.

В заключение следует отметить, что использование методов обучения, основанных на компетенциях, важно для развития навыков учеников, чтобы создать условия для творческой работы учеников и применения информации в жизни. В руках учителя — развивать компетенции наших будущих профессионалов, чтобы они стали современными, образованными, разносторонними, коммуникативными, культурными, адаптируемыми к жизни.

Рекомендации:

1. Кудайбергенова К.С. Основные понятия компетентностного подхода. — Алматы, 2019;

2. Казбекова Н.Т. Использование элементов коммуникативного обучения на уроках казахского языка 12-летний учебный журнал;

3. Тургунбаева Б.А. Обучение творчеству. — Алматы, 2007;

4. Журнал «Школа Казахстана», №12, 2010;

5. Физический журнал. №3, (41).

Баскетбол – студенттердің дене қуатын дамыту құралы

Физикалық белсенділік біздің өмірімізде үлкен рөл атқарады, бірақ біздің бір бөлігіміз үнемі спорттық тәрбиемен айналысады. Әрбір жағдайы келетін мұндай спорттық сабақ, студенттерді салауаты өмір салтын үйретуге шақырады. Университет студенттерінің көпшілігі футбол, волейбол, жағажай волейболы, баскетбол сияқты белсенді спорт түрлерін тандайды. Қыздар фитнеске, спорттық биге және жүзуге көбірек көңіл бөледі. Жастар футбол, баскетбол, жаттығу залына барады. Баскетбол – бұл спорттық, ептілік, шыдамдылық, жылдам және табанды ойын екенін бәрі біледі. Бұл спорттық ойында командалық жекпе-жек бар, онда жеке стиль және команданың тактикалық мәселелерін шешудегі ынтымақтастық бағаланады. Ойын әрекеттері сипатының үнемі өзгеруі, жоғары эмоционалдылық стреске төзімді сау, физикалық күшті адамдарды тәрбиелейді. Баскетбол физикалық белсенділіктің максималды деңгейі бар ерекше мобильді ойын ретінде студенттердің денсаулығын нығайту, ептілік пен үйлестіруді, реакция жылдамдығын дамыту, сонымен қатар олардың мінезін қатайту, ұжымшылдық пен бәсекелестік рухын, жауапкершілікті тәрбиелеу мәселелерін шешеді. Дене қуатын немесе дағдыларды дамыту, бұл кейбір қарапайым әдістердің орындалуын автоматизмге жеткізуге мүмкіндік беретін ұзақ, күрделі және ауыр процесс. Баскетбол ойыны арқылы студенттер

доп жүргізу, допты командаласқа дәл беру, қарсыласты айналып өту, сақинаға соғу сияқты дағдыларды дамытады. Алайда, бұл дағдылар ойын барысында өте дәл және тиімді болуы үшін студент кем дегенде дене шынықтырудың негізгі деңгейіне ие болуы керек. Сонымен қатар, баскетбол студенттердің бойында допты жылдам беру, қарсыласты айналып өту, допты себетке тигізу және тағы, басқа сол сияқты пайдалы қозғалыс қабілеттерінің тұтас кешенін дамытады. Баскетбол табиғи қозғалыстардан (жаяу жүру, жүгіру, секіру) және допсыз нақты қозғалыс әрекеттерінен (тоқтау, бұрылу, бүйірлік қозғалыстардан, соққылардан және т.б.), сондай-ақ доппен (допты ұстау, беру, жүргізу, лақтыру) тұрады, бұл өз кезегінде жылдамдықты және ептілікті үйлестіру қабілеттерін икемділік пен шыдамдылықты қажет етеді. Баскетболмен айналысқан кезде көз дамиды, көру өрісі кеңейеді, қозғалыстардың әртүрлілігі жүйке жүйесін, мотор аппаратын нығайтуға, зат алмасуды жақсартуға және дененің барлық жүйелерінің қызметіне ықпал етеді. Баскетбол ойнау үйлестіру және жылдамдық қабілеттерін дамытуға оң әсер етеді, бұл ойыншылардың кәсіби қызметінде де, студенттердің күнделікті өмірінде де маңызды. Қазіргі жағдайда ықтималды және күтпеген жағдайларды жүзеге асырылатын іс-шаралар көлемі едәуір артты, бұл тапқырлықты, реакция жылдамдығын, шоғырлану және назар аудару қабіле-

тін, қозғалыстың кеңістіктік уақытша динамикалық дәлдігін және олардың биохимиялық ұтымдылығын талап етеді. Дене тәрбиесі теориясындағы барлық осы қасиеттер немесе қабілеттер жылдамдық пен ептілік ұғымдарымен байланысты — адамның тез, мақсатты, яғни ұтымды, жаңа мотор әрекеттерін игеру, өзгеретін жағдайларда мотор мәселелерін сәтті шешу қабілеті. Баскетболмен айналысу сонымен қатар табандылықты, батылдықты, адалдықты, өзіне деген сенімділікті ұжымшылықты сезімін қалыптастыруға көмектеседі. Осы техникалық техниканы тез және сапалы оқыту мәселесін шешу өте маңызды. Себебі жоғары оқу орнына келген, бірақ ойын дағдылары жоқ студенттерді оқыту процесінде ерекше өткірлікке ие болады. Бұл классикалық көше жағажай баскетболымен айналысу және көптеген шоу іс-шараларда өткізілген әр түрлі сақиналық жарыстарға қатысу студенттердің едәуір санын тартады. Бірақ олардың қатысуы, өкінішке орай, пассивті. Студенттер қашықтықтан сақина лақтыру шеберлігін білмейді. Секіру қашықтығынан сақинаны лақтыруды баскетболдағы допты лақтырудың соңғы немесе тәсілдерінің бірі зерттей бастайды. Зерттеудің басталуына лақтырудың осы әдісінің барлық дерлік элементтері қазірдің өзінде игерілген немесе жеткілікті түрде игерілуі қажет. Тік секіру техникасы қарсыластың лақтыруларына және басқа да ойын жағдайларына қарсы тұру кезінде сақинадан секірген допты игеруге арналған ойын жаттығулары кезінде игеріледі. Қазіргі баскетбол бұл өзінің техникасы, тактикасы мен ережелері бар күрделі ойын.

Сонымен қатар, бұл әр түрлі физикалық дайындықтары бар адамдарға қол жетімді. Баскетбол ойнау үшін негізгі әдістерді үйреніп, ережелермен танысу жеткілікті. Техниканың негізгі әдістерін игеру керек, онсыз ойын ойнай алмайды: қозғалу, аулау, беру, лақтыру, жүргізу. Әр әдіс алдымен бөлек зерттеледі, содан кейін бір-бірімен үйлеседі. Техниканы игерген кезде студенттер тактика негіздерін — оны қолданудың ең қолайлы ережелерінің жиынтығын игереді: белгілі бір техниканы қашан қолдану керек, нақты мақсатқа қалай жетуге болады және т.б. жеке тәжірибе жинақталғаннан кейін біз серіктестермен және үшеуімен өзара әрекеттесуді үйренуіміз керек. Ойынға қажетті дағдыларды игеру — алаңда дұрыс орынды таңдау, қозғалу, өзара әрекеттесу, қажетті әдістерді қолдану — «доп үшін күрес» жалпы ойынына ықпал етеді. Бұл ойында қатысушылар негізгі дағдыларды алады: доп үшін қалай күресуге болады, команда допты иеленгенде және оны иеленбеген кезде не істеу керек. Бірте-бірте ойынға баскетбол ережелерінде қарастырылған бір немесе екі шектеулер енгізіледі. Осылайша, барлық қажетті ережелер дәйекті түрде зерттеледі. Содан кейін команданың ойын тактикасына көбірек назар аудару керек. Қазіргі заманғы техниканың барлық әдістері мақсатты түрде топтастырылған (ұстау, беру, допты лақтыру және т.б.). Бір әдіс шабуылға тән, басқалары қорғаныс үшін. Ойыншыны алаңда қозғалыс әдістері қорғауда да, шабуылда да қолданылады. Баскетболда қозғалу үшін серуендеу, жүгіру, бүйірлік қадамдар, секіру, тоқтау, бұрылыстар қолданылады. Ауыс-

тырудың әр әдісі беріліс, лақтыру және басқа әдістер үшін ең қолайлы жағдай жасайды. Бір техникадан екіншісіне жылдам ауысу, қозғалыс жылдамдығы мен бағытын өзгерту баскетболшы әрқашан иықтың еніне қойылған иілген аяқтарда болатындығына байланысты қол жеткізіледі. Бұл оған қажет болған жағдайда бастапқы позицияны қабылдауға қосымша уақыт жоғалтпай кез келген техниканы орындауға мүмкіндік береді. Әр ойыншы әрдайым шабуылды жалғастыру немесе аяқтау үшін допты алуға дайын болуы керек: бұл көбінесе алаңдағы ойыншылардың өзара әрекеттесуіне байланысты. Себет аймағындағы бүкіл алаңды дерлік алып, допты алу үшін ең ыңғайлы жерге бару керек. Содан кейін қарсыластың қорғанысын жүргізу қиынға соғады. Командада барлық ойыншылардың әрекеттері әр түрлі комбина-

цияларға қосылады, олардың міндеті ойыншылардың бірін тиімді лақтыру үшін жағдай жасау болып табылады. Барлық бес ойыншы белсенді әрекет етуі керек, олардың әрқайсысы белгілі бір тапсырманы орындайды.

Студенттерге осындай жан-жақты және әсер ету баскетболды тек қызықты спорт түрі ғана емес, сонымен бірге физикалық және адамгершілік тәрбиенің ең тиімді құралдарының бірі деп санауға мүмкіндік береді.

**Исенбай Өтегенұлы
МОЛДАХАНОВ,
YESSEN OV UNIVERSITY
«Дене шынықтыру және спорт»
кафедрасының аға оқытушысы,
магистр.
Ақтау қаласы.
Маңғыстау облысы.**

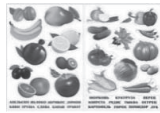
Біз қалай тамақтанамыз?

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	1.1.4.2. Тамақтану режимін сақтаудың қажеттілігін түсіндіру
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: Тамақтану режимін сақтаудың қажеттілігін айтады. Көптеген оқушылар: Тағам және сусын түрлерін ажыратып, пайдасын дәлелдейді. Кейбір оқушылар: Бейнежазба арқылы тамақтану режимін сақтаудың қажеттілігін талдайды.
Бағалау критерийлері	Тамақтану режимін сақтаудың қажеттілігін түсіндіреді.

Тілдік мақсаттар	Оқушылар орындай алады: Дұрыс тамақтанудың қажеттілігін айтады. Маңызы бар тағамдарды жазады. Пәнге тән лексика мен терминология: Тағам, сусын. Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер: - Алғашқы адамдар қалай тіршілік етті? - Адамның өміріндегі қандай тамақ түрлерін білесіңдер? - Көкөніс, жеміс және ет тағамдарын күнделікті пайдаланған дұрыс па?
Құндылықтарды да- рыту	Шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау. Денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;
Пәнаралық байла- ныстар	Әдебиеттік оқу, Жаратылыстану.
АКТ қолдану дағдылары	Бейнежазба: https://www.youtube.com/watch?v=k6BcdOM5hl4 https://youtube.be/w7Mt
Бастапқы білім	Адам өміріне тамақтың пайдасын біледі.

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы 5 мин	(Ұ) Сәлемдесу. Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Шаттық шеңбері» Бір-бірімізді тыңдаймыз десек, 1 рет қол шапалақтаймыз! Ұйымшыл боламыз десек, 2 рет. Белсенділік танытамыз десек, 3 рет шапалақтаймыз! Оқушыларды топқа бөлу «ғажайып себеттер» әдісі арқылы іске асырылады. «Шеңбердегі доп» әдісі арқылы оқу мақсатын жария-лауда қолданамын. - Сусын не үшін қажет? - Адам өміріне тамақтың пайдасы? - Тамақтану ережесі дегеніміз не? - Шипалы сусын дегенді қалай түсінесіңдер? - Қымыздың қандай емдік қасиеті бар деп ойлайсыңдар? - Қымыздың Отаны туралы не білесіңдер? - Қазақстанда жасалған тағы қандай өнімдерді білесіңдер?	 МЕМОРИ

Сабақтың ортасы 10 мин	(Д) 1-тапсырма: «Қарап ал да, тандап ал» әдісін қолданамын. 1. Тағамдар мен сусындар ішінен таңғы ас мәзірін таңда; 2. Бос орындарға өзіңізге ұнайтын тағамдардың суретін салыңыз. Олардың атауын жазыңыз. Оқушыларға суреттері бар үлестірімелер таратылады. Дескриптор: - Тағамдар мен сусындар ішінен таңғы ас мәзірін тандайды. ҚБ: «Жұлдызшалар» әдісі бойынша іске асады. «Бес жұлдыз» - Тағамдар мен сусындар ішінен таңғы ас мәзірін тандай алса. «Үш жұлдыз» - Тағамдар мен сусындар ішінен таңғы ас мәзірін таңдауда қателессе. «Екі жұлдыз» - Тағамдар мен сусындар ішінен таңғы ас мәзірін таңдауда көмек қажет етсе. Саралаудың «Диалог және қолдау көрсету» әдісі қолданылады. Көмек қажет ететін оқушылардың ынтасын арттыруда жетелеуші бағыттаушы сұрақтар қоямын. - Сүттен жасалатын тағамдарды ата. - Айран қалай жасалады? Кейбір оқушыларға ашық сұрақтар қойылады. - Неліктен қытырлақ картоп зиянды деп ойлайсың? Өз ойыңды дәлелде. - Тамақтану режимін не үшін сақтаймыз? Сен қалай ойлайсың? (Ж) 2-тапсырма: «Венн диаграммасы» әдісін қолданамын. Пайдалы және зиянды тағамдар салыстырып, Венн диаграммасына түсір. Пайдалы тағамдар Зиянды тағамдар	
---	---	---

	Дескриптор: - Пайдалы және зиянды тағамдардың айырмашылықтарын ажыратады. ҚБ: «Жемістер» әдісі. Алма: Пайдалы, зиянды тағамдарды тапса, сызбаға жазса. Алмұрт: Пайдалы, зиянды тағамдарды табады, жазуда қиналса. Өрік: Пайдалы, зиянды тағамдарды табуда, жазуда көмек қажет етсе. Саралаудың «Қарқын тәсілі» қолданылады. Қарқыны баяу оқушыларға уақыт беріледі. Қарқыны жылдам оқушыларға тапсырма беріледі. - Пайдалы тағамдарды ата? - Зиянды тамақтарды ата? Сөйлемді толықтыр: — Ежелгі адамдар (жемістермен, тамырлармен, шикі етпен) тамақтанды. — (қымыз) бие сүтінен жасалған емдік сусын. Сергіту сәті. «Алма кетті домалап» сергіту сәті. (Т) 3-тапсырма «Ретімен орналастыр» әдісі қолданылады. Әр топқа тәуліктің бір бөлігі беріледі. Сол тәуліктің бөлігіне байланысты тамақтану режимін анықта. Тамақтану режимін сақтаудың қажеттілігін әңгімеле. 1-топ — таңғы ас. 2-топ — түскі ас. 3-топ — кешкі ас. Дұрыс тамақтану ережесін құрастыр. Дескриптор: - Таңғы асқа қолданылатынын тамақты анықтайды. - Түскі асқа қолданылатынын тамақты анықтайды. - Кешкі асқа қолданылатынын тамақты анықтайды. - Тамақтану ережесін құрастырады. ҚБ: «Жетістік ағашы» әдісі іске асырылады. Басы: Таңғы, түскі, кешкі асты анықтап, тамақтану ережесін құрастырса. Ортасы: Таңғы, түскі, кешкі асты анықтап, тамақтану ережесін құрастыруға қиналса.	 https://youtube.be/w7Mt
--	---	--

	Төменгі бөлігі: Таңғы, түскі, кешкі асты анықтауда, тамақтану ережесін құрастыруға қиналса. Саралаудың «Дереккөз» әдісін қолданамын. Кейбір оқушыға тапсырма беріледі. Бейнежазбаны қарап тамақтанудың режимін сақтаудың қажеттілігін дәлелде.	 https://www.youtube.com/watch?v=k6BcdOM5hl4
Сабақтың соңы	Кері байланыс: «Бес саусақ» әдісі қолданылады. Бас бармақ — бүгінгі сабақта адамның өсіп дамуындағы мәселені анықтадық. - Бүгінгі сабақтағы ең құнды мәселе қандай болды? - Адам өміріне тамақтың пайдасы? - Тамақтану ережесі дегенім не? - Сен бүгін қандай мағлұмат алдың? - Сабақтағы көңіл-күйің қандай болды? - Қай тапсырма саған қиын болды? - Өзінді-өзің қалай бағалайсың? «Бес саусақ» әдісі арқылы осы сұрақтарға жауап бере отырып, орындалмаған тапсырманың саусағын бүгеді.	

Естай КАП,
«Көкөзек орта мектеп-бақшасы»
КММ бастауыш сынып мұғалімі.
Үржар ауданы,
Шығыс Қазақстан облысы.

Упражнения и игры для сенсорномоторного развития учеников

Цель: повышение уровня общего развития учащихся, формирование недостаточно освоенных учебных умений и навыков, коррекция развития познавательной сферы и речи.

Задачи:

Образовательные: активизировать качественный словарь по теме «Овощи». Формирование навыков группировки и классификации;

Коррекционно-развивающие: развитие зрительного восприятия и узнавания; мелкой моторики кисти и пальцев рук; координации речи с движением, развитие творческого воображения, подражательности;

Воспитательные: воспитывать интерес к окружающему миру, формировать реалистические представления о природе.

Методы и формы работы: развивающие упражнения, релаксационная разминка.

Материалы и оборудование: демонстрационный: иллюстрации «Времена года», схема опоры «Осень», изображения для демонстрации на магнитной доске (овощи, фрукты, огород с грядками, тарелка, корзина), муляжи овощей, «Чудесный мешочек».

Ход урока.

I. Организационный момент.

- Сегодня я приготовила для вас загадку. Внимательно послушайте ее и найдите отгадку на одной из четырех картинок (иллюстрации времен года):

- Что бывает осенью? (Ответы детей с опорой на схему «Осень»).

- Осенью люди собирают урожай овощей и фруктов. Где растут овощи? (В огороде, на грядке). Где растут фрукты? (В саду, на деревьях).

1. Дидактическая игра «Четвертый лишний» (помидор, огурец, лук, яблоко).

- Внимательно посмотрите и скажите, что здесь лишнее и почему. (Яблоко лишнее — это фрукт; помидор, огурец и лук — это овощи).

2. Дидактическая игра «Что изменилось?»

- Я убираю яблоко, остались только овощи. Запомните их. А теперь закройте глаза (добавить изображения овощей), снова посмотрите и скажите, что изменилось?

Задания выполняются на магнитной доске.

Загадка.

Колюч он, но не ёлочка,
В иголках, но не сосенка. (**Ёжик**).

Учитель: Спрятался Мишка за дерево, погладил ствол лапкой. — Ой, - говорит, — почему дерево с одной стороны такое, а с другой — такое? — Не такое и такое, — ответил Ёжик, — а гладкое и шершавое. Кора шершавая, а ствол без коры — гладкий. Я

вот тоже на гладком стволе сижу. — Твоя шерстка тоже гладкая, Ёжик, — сказала Мышка и дотронулась до шерстки Ёжика. — Ой-ей-ей! Почему закричала Мышка? (Она укололась) У Ёжика колючие иголки, а не шерстка. А у кого еще бывают иголки? (У ёлки.) Есть иголки, которыми шьют.

Упражнение «Тактильные ёжики».

Жил в лесу колючий ежик,
Был клубочком и без ножек,
(**Обнимают себя за плечи**)

Не умел он хлопать — Хлоп-хлоп-хлоп,
(**Хлопают в ладоши**) .

Не умел он топтать —Топ-топ-топ.
(**Выполняют «топотушки»**).

Не умел он прыгать — Прыг-прыг-прыг.

(**Прыгают на двух ногах**).

Только носом двигать — Шмыг-шмыг-шмыг.

А ребятки в лес пришли,
Ёжика в лесу нашли,
Научили хлопать — Хлоп-хлоп-хлоп,
(**Хлопают в ладоши**).

Научили топать — Топ-топ-топ.

(Выполняют «топотушки»).

Научили прыгать — Прыг-прыг-прыг,

(Прыгают на двух ногах) .

Научили бегать...

(Бегают на месте.)

Упражнения «Тактильные ёжики».

Я мячом круги катаю,

Взад — вперед его гоняю.

Им поглажу я ладошку.

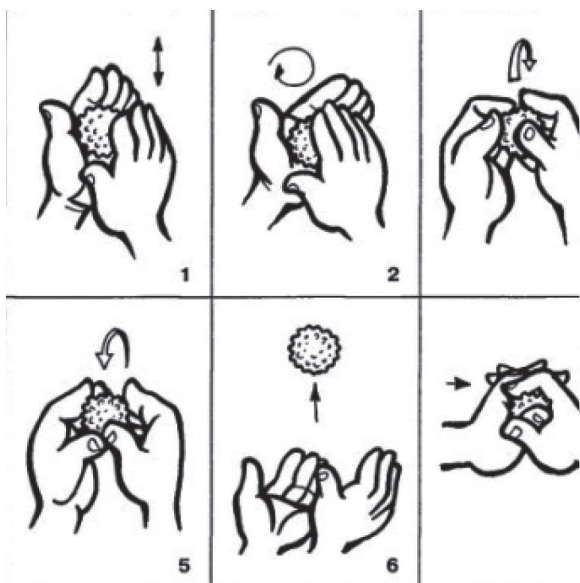
Будто я сметаю крошку,

И сожму его немножко,

Как сжимает лапу кошка,

Каждым пальцем мяч прижму,

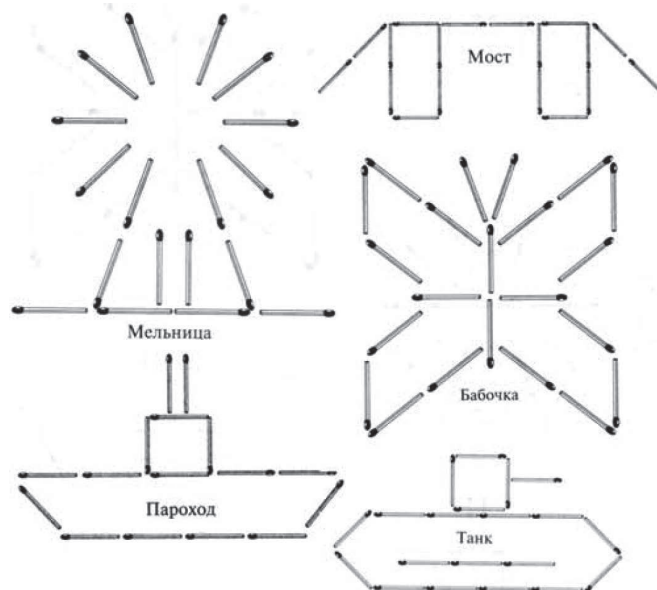
И другой рукой начну.

Дети делятся на 2 равные группы «Мозаика». Детям выдаются части изображения, и они должны найти детей, у которых есть другие части этого текста или изображения. (Ёжик, заяка)

В группах дети с помощью спичек выкладывают зайку и ёжика.

Игра «Переложи палочку».

Подвижная игра «Выполни движение по инструкции».

И.п.: ноги на ширине плеч, руки опущены вдоль туловища, в правой руке шар.

1 — руки развести в стороны;

2 — руки поднять вверх и переложить шар в другую руку;

3 — руки развести в стороны;

4 — опустить руки.

Итог урока.

- Чему учились сегодня?

- Что понравилось?

Әсел

Максутқызы

УТЕШЕВА,

педагог ассистент КГУ ОШ №13

г. Уралск.

Западно-Казахстанская

область.

КазНПУ им. Абая – партнер конкурса инноваций в образовании (КИвО)

Друзья! Казахский Национальный педагогический университет им. Абая в этом году впервые стал партнером Конкурса инноваций в образовании (КИвО), ежегодно проводимого Институтом Образования ВШЭ (г. Москва). Данное партнерство организовано в рамках международного проекта «Отбор и оценка образовательных инноваций и проведение педагогического эксперимента» (Руководители: Королева Диана, Абаева Галия)

Конкурс не имеет ограничений по возрасту. В нем могли принять участие все, кому интересна сфера образования. Нашим партнером – Институтом Образования ВШЭ (г. Москва) был проведен отбор финалистов. Задача не из легких! Но вот наконец и оглашен список команд, которые отправятся в Москву на финал 28 октября.

Ветка конкурса КИвО-Казахстан в этом году дала свои плоды. Среди финалистов две команды из города Нур-Султан!

Список проектов, который мы приводим ниже показывает, что чаще всего это проекты связанные с цифровизацией образования. Но через цифровизацию команды конкурса предлагают решить разные проблемы поддержки участников образовательного процесса. И наши казахстанские команды не исключение. Финальные проекты:

1. Краудфандинг для ученых (Санкт-Петербург) – методическая платформа для софинансирования научных проектов;
2. UAVProf (Калининград) – <https://uavprof.com> – онлайн-школа беспилотной авиации;
3. Школьная Криптовалюта (Москва) – <https://schoolspace.ru> Экосистема мотивации учеников к образованию, спорту и творчеству;
4. WM Products (Москва) – <https://wm-24.website> – сервис по адаптации веб-ресурсов для людей с особенностями зрения;
5. Интерактивный физкультурный комплекс (г. Челябинск) – <https://playstand.ru> – оборудование, софт и методика оздоровительных игр в гибридном формате;
6. Образовательный флешмоб «Химичим дома вместе» (г. Курск);
7. UNITO (Новосибирск) – настольная игра для профилактики школьного буллинга;
8. IZIDZ (Севастополь) (<https://izidz.com>) – сервис помощи со школьными домашними заданиями;
9. Виртуальный педагогический агент (Москва) – чат-бот для повышения эффективности технологии «Перевернутый класс»;
10. Smart Grades (Нур-Султан) – мобильное приложение для детей и родителей по контролю за успеваемостью;

11. QPSY – Цифровизация Психологии (Нур-Султан) – платформа для оказания психологической помощи школьникам.

Финалисты прошли этап Летней школы онлайн! Теперь перед ними стоит новая задача – показать как воплотить в жизнь свои задумки. Помощь в этом должны оказать им ученые из Института образования ВШЭ (г. Москва) и Института Педагогики и психологии КазНПУ им. Абая (для заявок от Казахстана). Разработка дизайна эксперимента, организация поля – задача совместного проекта КазНПУ и ВШЭ.

Хотим отметить, что члены проекта от Казахского национального педагогического университета им Абая – преподаватели Института педагогики и психологии ведут активную поддержку конкурса. В научном сопровождении одной из вышедшей в финал конкурсной заявки участвовала – Ахметова Айгуль, в экспертизе заявок от Казахстана на предыдущих этапах – Акпаева Асель, в анализе базы инноваций Казахстана – Толешева Улмекен. Всем нам предстоит не только проанализировать базу данных инноваций, которые предложили казахстанцы, но и проделать вместе с финалистами путь апробации и внедрения! Мы ставим еще одну задачу – анализ инноваций в докторских изысканиях, проводимых в Институте педагогики и психологии.

Поздравляем всех финалистов и желаем им удачи на заключительных презентациях 28 октября!

Абай атындағы ҚазҰПУ Білім берудегі инновациялар байқауының серіктесі (КИВО)

Достар! Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті алғаш рет Мәскеу қаласындағы Жоғары экономика мектебі білім беру институты (ЖЭМ) жыл сайын өткізетін білім берудегі инновациялар байқауына (КИВО) серіктес болды. Бұл серіктестік «Білім беру инновацияларын іріктеу және бағалау және педагогикалық эксперимент жүргізу» халықаралық жобасы аясында ұйымдастырылды. (Жетекшілері: Королева Диана, Абаева Галия).

Оған білім саласына қызығушылық танытатындардың барлығы қатыса алды. Біздің серіктесіміз – Жоғары экономика мектебі білім беру институты (Мәскеу қ.) финалистерге іріктеу жүргізді. Ол оңай емес! Енді 28 қазанда финалға Мәскеуге баратын командалардың тізімі жарияланды.

Биылғы жылы КИВО-Қазақстан байқауының тармағы өз жемісін берді. Финалистер арасында Қазақстаннан (Нұр-Сұлтан қаласы) екі команда бар!

Төменде келтірілген жобалардың тізімі көбінесе білім беруді цифрландыруға байланысты екендігі байқалады. Бірақ цифрландыру арқылы байқауға қатысатын ко-

мандалар білім беру процесіне қатысушыларды қолдаудың түрлі мәселелерін шешуді ұсынады. Біздің қазақстандық командалар да одан тыс емес. Финалға шыққан жобалар:

1. Ғалымдарға арналған Краудфандинг (Санкт-Петербург) – ғылыми жобаларды бірлесіп қаржыландыруға арналған әдістемелік платформа;
2. UAVProf (Калининград) - <https://uavprof.com> – ұшқышсыз авиацияның онлайн мектебі;
3. Мектеп Криптовалютасы (Москва) – <https://schoolspace.ru> Оқушыларды білімге, спортқа және шығармашылыққа ынталандырудың экожүйесі;
4. WM Products (Мәскеу) – көру ерекшеліктері бар адамдарға арналған веб-ресурстарды бейімдеу қызметі;
5. Интерактивті дене шынықтыру кешені (Челябинск) – <https://playstand.ru> – гибриді форматтағы сауықтыру ойындарының жабдығы, софт және әдістемесі;
6. «Химичим дома вместе» флешмобы (Курск);
7. UNITO (Новосибирск) – мектепте буллингті алдын алуға арналған үстел ойыны;
8. IZIDZ (Севастополь <https://izidz.com>) – мектеп үй тапсырмаларымен көмек көрсету сервисі;
9. Виртуалды педагогикалық агент (Москва) – «Виртуалды класс» технологиясының тиімділігін арттыру үшін чат-бот;
10. Smart Grades (Нұр-Сұлтан) – балалар мен ата-аналарға арналған үлгерімді бақылау бойынша мобильді қосымша;
11. QPSY (Нұр-Сұлтан) – психологияны цифрландыру – оқушыларға психологиялық көмек көрсету платформасы.

Финалистер жазғы мектеп кезеңінен онлайн өтті! Енді олардың алдында жаңа міндет тұр – өз идеяларын қалай жүзеге асыру керектігін көрсету. Бұл бағытта оларға Жоғары экономика мектебі білім беру институты (Мәскеу қ.) мен Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің педагогика және психология институты ғалымдары көмек көрсетуі тиіс. (Қазақстаннан өтінімдер үшін). Эксперименттің дизайнын жасау, аланды ұйымдастыру біздің бірлескен жобаның міндеті.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті атынан жоба мүшелері - Педагогика және психология институтының оқытушылары байқауға белсенді қолдау көрсетіп келе жатқанын атап өткіміз келеді. Финалға шыққан конкурстық өтінімнің бірін ғылыми сүйемелдеуге Ахметова Айгүл, Қазақстанның алдыңғы кезеңдердегі өтінімдерін сараптауға Ақпаева Әсел, Қазақстанның инновациялар базасын талдауға Төлешева Ұлмекен қатысты. Біз барлығымыз қазақстандықтар ұсынған инновациялардың деректер базасына талдау жасап қана қоймай, финалистермен бірге апробация және енгізу жолын да орындауымыз керек! Жоба тобы алдына тағы бір міндет қойып отыр – Педагогика және психология институтында өткізілетін докторлық ізденістердегі инновацияларды талдау.

Барлық финалистерді құттықтаймыз және оларға 28 қазанда қорытынды презентацияда сәттілік тілейміз!

Two teams of innovators from Kazakhstan will go to the final of the KIVO competition! Or KazNPU named after Abay is a partner of the competition of Innovations in Education (KIVO)

Friends! This year, for the first time, Kazakh National Pedagogical University named after Abai became a partner of the Competition of Innovations in Education (KIVO), held annually by the HSE Institute of Education (Moscow). This partnership is organized within the framework of the international project "Selection and evaluation of educational innovations and conducting a pedagogical experiment" (heads: Koroleva Diana, Abayeva Galiya)

The contest has no age restrictions. Everyone who is interested in the field of education could take part in it. Our partner, the HSE Institute of Education (Moscow), selected the finalists. The task is not easy! But finally, the list of teams that will go to Moscow for the final on October 28 has been announced.

The branch of the KIVO-Kazakhstan competition has borne fruit this year. Among the finalists are two teams from the city of Nur-Sultan!

The list of projects that we present below shows that most often these are projects related to the digitalization of education. But through digitalization, the contest teams offer to solve various problems of supporting participants in the educational process. And our Kazakhstani teams are no exception. Final projects:

1. Crowdfunding for scientists (Saint Petersburg) – methodological platform for co-financing scientific projects;

2. UAVProf (Kaliningrad) – <https://uavprof.com> – online school of unmanned aviation;

3. School Cryptocurrency (Moscow) – <https://schoolspace.ru> – Ecosystem of students' motivation for education, sports and creativity;

4. WM Products (Moscow) – <https://wm-24.website> – service for adapting web resources for people with visual disabilities;

5. Interactive sports complex (Chelyabinsk) – <https://playstand.ru> – equipment, software and methods of recreational games in a hybrid format;
6. Educational flash mob "Chemistry at home together" (Kursk);
7. UNITO (Novosibirsk) – a board game for the prevention of school bullying;
8. IZIDZ (Sevastopol) (<https://izidz.com>) – help service with school homework;
9. Virtual Pedagogical Agent (Moscow) – a chatbot to improve the efficiency of the "Inverted classroom" technology;
10. Smart Grades (Nur-Sultan) – a mobile application for children and parents to monitor academic performance;
11. QPSY – Digitalization of Psychology (Nur-Sultan) – a platform for providing psychological assistance to schoolchildren.

The finalists have passed the stage of the Summer School online! Now they face a new task-to show how to realize their ideas. Scientists from the HSE Institute of Education (Moscow) and the Institute of Pedagogy and Psychology of KazNPU named after Abay should help them in this (for applications from Kazakhstan). The design of the experiment, the organization of the field is the task of a joint project of KazNPU and HSE.

We would like to note that the project members from KazNPU – teachers of the Institute of Pedagogy and Psychology are actively supporting the competition. Akhmetova Aigul participated in the scientific support of one of the final bids, Akpayeva Assel participated in the examination of applications from Kazakhstan at previous stages, and Tolesheva Ulmeken participated in the analysis of the innovation base of Kazakhstan. All of us will have to not only analyze the database of innovations proposed by Kazakhstanis, but also go through the path of testing and implementation together with the finalists! Galiya Abayeva – project manager, director of IPiP sets another task – the analysis of innovations in doctoral research conducted at the Institute.

Congratulations to all the finalists and wish them good luck at the final presentations on October 28!

Гульнар Жексенқызы СУЛЕЙМЕНОВА,
«Zerdesht» зияткерлік мектебінің бастауыш сынып мұғалімі.
Бостандық ауданы,
Алматы қаласы.

Жеті модуль аясында ой толғау

Бүгін бізде алға қойған мақсат бар,
Бағдарлама мазмұнында астар бар.
Әр ел үшін жастарының тағдыры,
Елеңдетпей қоймас білім жақтары.

Білім беру оқыту мен оқуда,
Сыни көзбен қаратуда сол тұста.
Қиындықтың белестерін жеңумен,
Шындаласың бағалау мен таласта.

Шашырайды ой-қиялың алысқа,
Тұрған кезде дарынды ұстаз алдында.
Таңдамайды мамандықтың барлығы,
Болсаңдағы үлкен-кіші жасың да.

Тізбектелген сабақтарды өтесің,
Біліктілік тәжірбиесін егесің.
Мектебінде әрітестер алдында,
Шәкірттерге алғаныңды бересің.

Жеті модуль аясында дөңгелет
Алған жаңа біліміңді еселеп.
Өзгерістің заңдылығын өмірде,
Кәсіби даму қарқынымен жетелеп.

Білім алу үдерісі бойынша,
Жеткізе біл идеяның негізін.
Жеті модуль әдіс-тәсіл бойынша,
Жылт еткен бір жаңалықты енгізгін.

Қамтамасыз ету сенің міндетің,
Оқушының пәнді терең білгенін.
Пайдаланса тиімдірек өмірде,
Нәтижесін жинап ойға түйгенін.

Сапалы білім базасында болашақты
құрасың,
Біліктілік арттыруда бір өшіп бір
жанасың.
Заманауи зерттелінген ғылымилық
тұрғыдан,
Нәтижеңді оқушыңның іс-әрекетінен
ұғасың.

Оқушының өзін-өзі реттеуін бақылау
Білім алу, ізденуді бір-біріне табыстау.
Ұйымдасу ынтымақ пен жұптасудың
жолдарын,
Көзделгенін әдістерде мүмкін емес
байқамау.

Көшбасшылық көрсете біл әркез осы
салада,
Жүрегіне жол таба біл ата-ана мен
балаға.
Жетісудың жеті өзені халыққа нәр
бергендей,
Жеті модуль жете берсін терең ойлы
санаға!!!